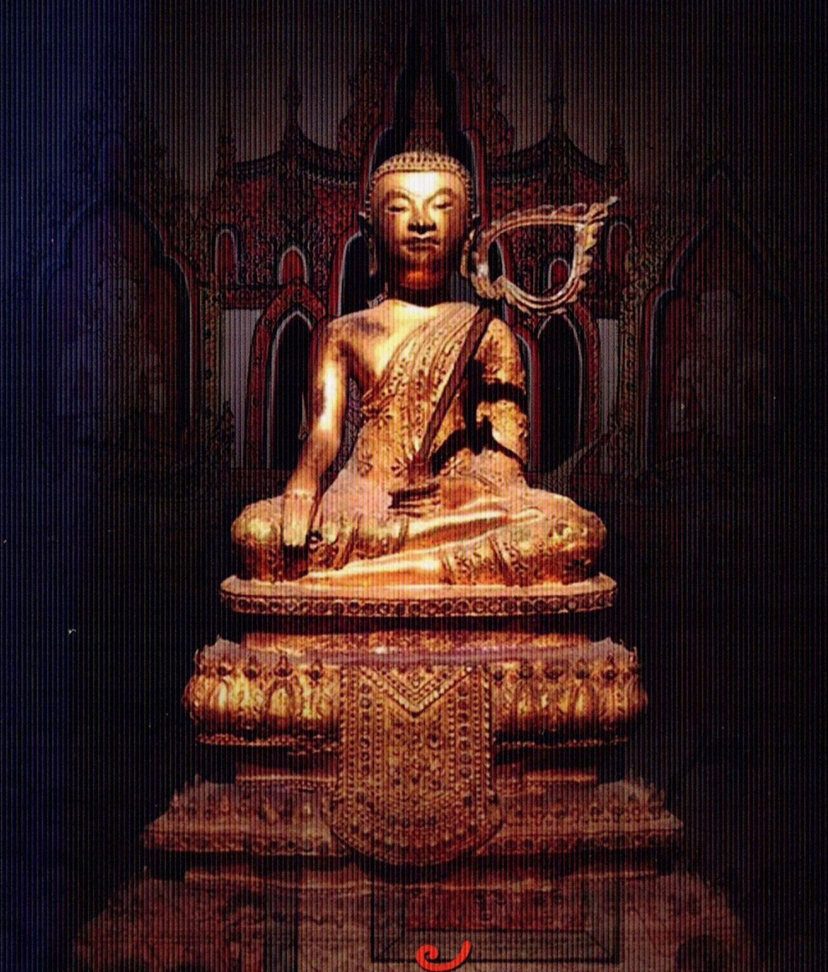

พระมาลัยเถระ

เป็นใคร? มาจากไหน?

รวบรวม : พระมหาพจน์ สุวโจ, ดร. เรียบเรียง : พระมหาถนอม อานนฺโท

พระมาลัยเถระเป็นใคร? มาจากไหน?

ISBN	:	978-616-445-234-3
รวบรวม	:	พระมหาพจน์ สุวโจ, ดร.
เรียบเรียง	:	พระมหาถนอม อานนฺโท
พิมพ์ครั้งที่ ๑	:	กันยายน ๒๕๖๐
จำนวนพิมพ์	:	๒,๐๐๐ เล่ม

ดำเนินการจัดพิมพ์

สาละพิมพการ

๙/๖๐๙ ซอยกระทุ่มล้ม ๖ ถนนพุทธมณฑลสาย ๔

ต.กระทุ่มล้ม อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๒๒๐

โทร. ๐-๒๔๒๙๒๔๕๒, ๐๙๘-๘๗๖๖๑๙๖

Email : salapimpakarn@gmail.com

คำนำ

ชาวพุทธไทยรู้จักพระมาลัยเถระเป็นอย่างดี นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ยังประเทศไทยสมัยอดีตกาล และรู้จักใกล้ชิดมากขึ้นเมื่อสถาบันพระมหากษัตริย์ให้ความสำคัญเรื่องราวของพระมาลัย โดยสอดแทรกประวัติของท่านในประเพณีเทศน์มหาชาติ ซึ่งสมัยอดีตนั้นประเพณีนี้ถือว่าเป็นงานใหญ่ที่พระมหากษัตริย์จะต้องจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี นัยว่าเป็นครรลองแห่งการประพฤติเลียนแบบการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์เจ้า

เรื่องราวของพระมาลัยเถระที่สอดแทรกในประเพณีเทศน์มหาชาตินั้น นอกจากจะมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้จุดประกายให้เกิดการเทศน์มหาชาติแล้ว พระเถระยังมีส่วนสำคัญในการเติมเต็มเรื่องราวของโลกมนุษย์ โลกสวรรค์และยมโลกให้มาบรรจบกันโดยบังเอิญ ด้วยเหตุนั้นชาวพุทธไทยจึงโหยหาพระเถระผู้ทรงอภิญญาเฉกเช่นพระมาลัยเถระรูปนี้

หนังสือเล่มนี้พยายามวิเคราะห์เรื่องราวของพระมาลัยเถระอีกมุมมองหนึ่ง ซึ่งคนไทยส่วนใหญ่อาจจะไม่รู้มาก่อน หรือบางคนรู้แล้วแต่ทำเป็นเฉยเสีย โดยการวิเคราะห์ครั้งนี้เพื่อจะชี้ให้

เห็นว่าเรื่องราวของพระมาลัยเถระกว่าจะมาสมบูรณ์ลงตัวดังเห็นกันในปัจจุบัน มีการสอดแทรกบางเรื่องบ้าง มีการตัดทอนบางแห่งบ้าง มีการเสริมหลักธรรมคำสอนบ้าง ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องตามความต้องการของชาวไทย

ขออนุโมทนาญาติธรรมหลายท่านที่ช่วยกันบริจาคปัจจัยเพื่อพิมพ์หนังสือเล่มนี้ ด้วยเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนทั่วไป เพื่อบังเกิดปัญญาพิจารณาด้วยเหตุและผล ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยจงดลบันดาลประทานพรให้ทุกท่าน จงประสบความสุขสวัสดี และเจริญด้วยพิพิธพรชัย ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ และพละ ตลอดกาลทุกเมื่อ เทอญฯ

พระมหาถนอม อานนฺโท
พระมหาพจน์ สุวโจ, ดร.

สารบัญ

๑. ถิ่นกำเนิดพระมาลัยเถระ

๒. บทบาทพระมาลัยเถระ

๓. คติความเชื่อมหายาน

๑

ถิ่นกำเนิดพระมาลัยเถระ

เกริ่นนำ

ประเพณีชาวอีสาน เวลามีงานพิธีกรรมโดยเฉพาะการทำบุญอัฐิอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่ผู้จากไปสู่ปรโลก นอกจากนิมนต์พระเจ้าพระสงฆ์มาเจริญพุทธมนต์ฉันเช้าแลเพลแล้ว สิ่งหนึ่งซึ่งเป็นองค์ประกอบขาดไม่ได้คือ ผ้าขาวผืนใหญ่กางกั้นด้านหลังพระสงฆ์เสมือนหนึ่งผ้าม่าน บนเนื้อผ้าแต่งแต้มเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นพุทธประวัติ นิทานชาดกเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ หรือแม้แต่เรื่องพระเวสสันดรชาดกอันเป็นการสร้างมหาบารมีครั้งสุดท้ายของพระโพธิสัตว์เจ้า

มีเรื่องราวหนึ่งซึ่งผู้เขียนชื่นชอบติดตาติดใจคือพระมาลัยเถระ

เป็นภาพพระสงฆ์รูปหนึ่งถือตาลปัตรใบตาล อากัปกิริยาสงบสำรวมแต่แฝงด้วยเมตตาคุณ เหาะไปยังสวรรค์เมืองแมน เพื่อสนทนาธรรมกับเหล่าเทพยดาหรือพระอินทร์กายเขียว บางภาพเหาะลงไปยังเมืองนรกบาดาล ดินแดนอันร้อนระอุด้วยไฟของผู้เสวยอกุศลกรรมเก่าแต่หนหลัง นัยว่าเป็นการไปผ่อนปรนความเร่าร้อนของเหล่าสัตว์นรก ผู้เดือดพล่านด้วยการทรมานและจองจำของนายนิรยบาล

สมัยเด็กไม่คิดอะไรไปไกล เพียงแต่อัศจรรย์ใจว่าเพียงแค่ถือตาลปัตรน้อยอันเดียว ก็เหาะเหินเดินดาวไปไหนต่อไหนได้เชียวเหรอ มิน่าพระสงฆ์ท่านจึงนิยมใช้ตาลปัตรกัน สงสัยแต่ละรูปคงจะเข้าออกนรกสวรรค์กันบ่อย

แต่พออายุพรรษามากขึ้นได้รับรู้เรื่องมากมายหลายทางอีกทั้งได้ไปศึกษาจารีตประเพณีและคติความเชื่อของชาวศรีลังกาเป็นเวลาหนึ่งทศวรรษ ได้เห็นเค้ารางความเป็นมาของพระมาลัยผู้ถือตาลปัตรรูปนั้น เกิดความสนใจใคร่รู้เรื่องราวของท่านขึ้นมาจึงเป็นเหตุให้เที่ยวไต่ถามพระเถระผู้ใหญ่และนักปราชญ์หลายท่านได้รับคำตอบหลายแง่หลายมุม แต่ละมุมมองล้วนน่าสนใจทั้งสิ้นโดยเฉพาะมุมที่ไม่เจือปนด้วยเรื่องราวพระมาลัยฉบับไทยแท้

จึงเห็นว่าหากย้อนกลับไปดูจุดเริ่มต้นของพระมาลัย น่าจะทำให้เราชาวพุทธไทยเข้าใจแจ่มชัด และจะยังเกิดศรัทธาต่อภูมิปัญญาและความเพียรของบรรพบุรุษเราชาวไทย ผู้พยายามปลูกฝังอนุชนคนรุ่นหลังด้วยการสร้างเรื่องราวให้เห็นเป็นรูปธรรมแต่แฝงเร้นนามธรรมอันเป็นปัญญาอย่างหลากหลาย นับตั้งแต่เรื่องโลกีย์สามัญจนถึงโลกุตตระซึ่งเป็นวิสัยแห่งการพ้นทุกข์

บอกไว้แต่เบื้องต้นว่า เรื่องราวพระมาลัยฉบับนี้เป็นเวอร์ชั่นใหม่ตามสไตล์ของผู้เขียน ไม่ได้เชิญชวนท่านไปสรวงสวรรค์เสพเสวยทิพยสมบัติ และไม่ได้นำพาท่านไปสำรวจนรกภูมิก่อนจะ

ย้ายสำมะโนครัวไปอยู่จริง แต่หากเป็นการวิเคราะห์เรื่องราวพระมาลัย นับตั้งแต่กำเนิดเกิดมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะเน้นชี้ว่าพระมาลัยมีอิทธิพลและเปลี่ยนแปลงสังคมไทยไปในทิศทางใด

ส่วนผู้ใดสนใจเฉพาะเรื่องราวตอนพระมาลัยไปโปรดชาวสวรรค์หรือโปรดสัตว์นรกก็สามารถหาอ่านได้ ซึ่งปัจจุบันมีตีพิมพ์เผยแพร่หลายทาง โดยเฉพาะทางอินเทอร์เน็ตมีให้เลือกอ่านเป็นจำนวนมาก แต่ทั้งหลายทั้งปวงเรื่องราวของพระมาลัยดังกล่าวก็ไม่ได้ผิดแผกแตกต่างกันมากนัก ไม่ว่าเรื่องราวจะเป็นไปอย่างไร ประเด็นหลักคือจิตใจแห่งเรานี้เอง จะสามารถน้อมนำเนื้อหาสาระไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้มากน้อยเพียงไร

ก่อนที่เราจะรู้จักพระมาลัยเถระนั้น เห็นสมควรมาทำความรู้จักดินแดนบ้านเกิดท่านเสียก่อน เพราะถิ่นฐานบ้านเกิดย่อมเป็นเกณฑ์ชี้ให้เห็นวิถีชีวิตและคติความเชื่อ อันจะเป็นการชี้ชัดว่าแท้จริงแล้วท่านเป็นใคร? มาจากไหน?

ไม่แน่ท่านอาจเป็นพระสงฆ์ชาวไทยก็เป็นได้

ดินแดนมาลัยเทศะ

หากถือตามหลักฐานชาวศรีลังกา คำว่า “**มาลัย**” มาจากศัพท์ว่า “**มาลยเทศะ** แปลว่า **ดินแดนภูเขาสูง**” ซึ่งเป็นบริเวณ

ตะวันตกของเกาะครอบคลุมตั้งแต่ตอนกลางของประเทศจนจรดทะเลทางด้านทิศตะวันตก (ปัจจุบันคือมณฑลกลางและมณฑลวยัมบะ) สมัยอดีตดินแดนแห่งนี้รวมเข้ากับเขตโรหณะรัฏฐะ สมัยหลังมักเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าทักขิณเทศะ หมายถึงดินแดนตอนใต้ว่ากันว่ายามบ้านเมืองตกเป็นของอริราชศัตรูภายนอก กษัตริย์สิงหลหลายพระองค์มักมาซุ่มซ่อนหนีราชภัยบริเวณนี้ ก่อนที่จะรวบรวมผู้คนกอบกู้บ้านเมือง

ด้านพระพุทธศาสนานั้น มาลยเทศะยังเป็นดินแดนแห่งพระอรหันต์ มีอารามวิหารโด่งดังหลายแห่งไม่แพ้อนุราธปุระเมืองหลวง ดังเช่นกัลยาณีวิหารแห่งเมืองกัลยาณีติสสะเป็นต้น คัมภีร์อังคุตตรนิกายอรรถกถาของพระพุทธโฆษาจารย์ อ้างถึงพระเถระรูปหนึ่งนามว่าสังฆรักขิตะผู้อาศัยอยู่ดินแดนมาลัย แต่ไม่ระบุนามแห่งอารามวิหารนั้น หากเป็นดังคำกล่าวอ้างแล้วไซร้ แสดงว่าดินแดนมาลัยเป็นสถานแห่งพระอรหันต์ไม่แพ้อนุราธปุระเมืองหลวง

หลักฐานอีกแห่งหนึ่งอ้างว่าดินแดนมลัยหมายถึงคาบสมุทรมาเลย์ เพราะมลัยมาจากคำว่า **“มลัย-อูร์”** หมายถึงดินแดนภูเขาหรือเมืองแห่งขุนเขา คำนี้เองเพี้ยนมาเป็นมาเลย์ในปัจจุบัน หากเป็นเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าคาบสมุทรมาเลย์ มีผู้คนอยู่อาศัยยุค

เดียวกับอนุราธปุระของลังกา เพราะพระเถระที่เรากำลังพูดถึงท่านนั้นมีชีวิตอยู่ประมาณพุทธศักราช ๓๐๐-๔๐๐

มลัยเทศะหมายถึงคาบสมุทรมาเลย์จริงหรือไม่ เห็นว่าผู้อ่านควรไปตามสืบค้นเพิ่มเติมเอาเอง ได้ความอย่างไรแจ้งผู้เขียนทราบด้วย จะได้เก็บเป็นหลักฐานวิเคราะห์ต่อไป

ส่วนตัวของผู้เขียนเชื่อว่ามลัยเทศะเป็นดินแดนบนเกาะลังกา เพราะมีหลักฐานหนักแน่นชัดเจนกว่าคาบสมุทรมาเลย์ อีกทั้งร่องรอยพระพุทธศาสนาสามารถสืบค้นได้มากกว่าคาบสมุทรมาเลย์หลายเท่าตัว แม้นักประวัติศาสตร์ก็ชี้ชัดว่าดินแดนบนคาบสมุทรมาเลย์เพิ่งมาก่อตัวเป็นสังคมเมืองประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๒ นี้เอง ด้วยเหตุผลนี้เองความน่าเชื่อถือจึงเป็นที่ยอมรับยากนัก

แต่อย่างไรก็ตามก็ใช่ว่าจะปฏิเสธสิ้นเชิงเลยทีเดียว เพราะธรรมดาของประวัติศาสตร์ย่อมไม่สมบูรณ์ตายตัว ตราบใดที่หลักฐานเหล่าอื่นยังไม่มีการค้นพบ บางทีในอนาคตกาลภายหน้าหากมีการค้นพบหลักฐานเพิ่มเติมมากขึ้น คำว่ามลัยเทศะบนคาบสมุทรคาบมาเลย์อาจจะถูกเปิดเผยจนสามารถเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ก็เป็นได้

ประวัติพระมาลัยเถระ

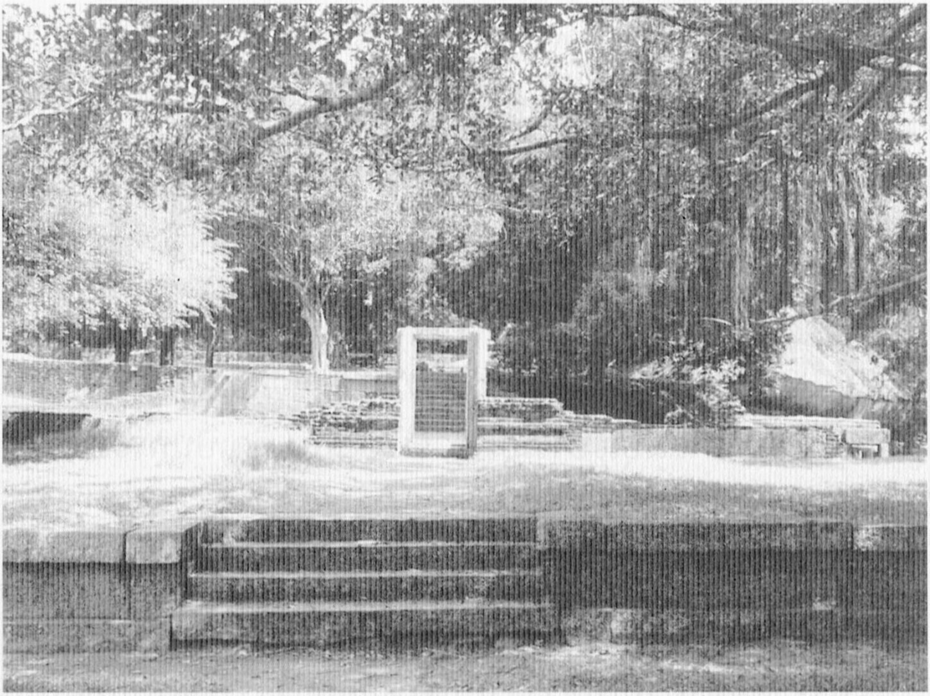
เมื่อเราทราบร่องรอยของมลัยเทศะเรียบร้อยแล้ว บัดนี้เห็นสมควรหันมากล่าวถึงประวัติของพระมาลัยเถระผู้เป็นต้นเรื่อง เพื่อชี้ให้เห็นว่าพระมาลัยเถระเวอร์ชั่นศรีลังกานั้นมีบุคลิกภาพและอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์เหมือนเวอร์ชั่นไทยหรือไม่ และท่านมีความสำคัญอย่างไร นักบันทึกประวัติศาสตร์สมัยอดีตจึงจดจารชื่อของท่านไว้ในคัมภีร์ระดับตำนาน

เบื้องต้นบอกไว้ก่อนว่าประวัติของพระมาลัยเถระนั้นมีสองช่วงระยะเวลา

ช่วงแรกเรียกว่าตำนาน เพราะมีบันทึกไว้ในคัมภีร์ตำนานระดับอรรถกาหลายเล่ม ชาวศรีลังกานั้นเรียกพระมาลัยเถระมากมายหลายชื่อ ดังเช่น มลัยมหาเทวะบ้าง มลิยมหาเทวะบ้าง และมลิยเทวะบ้าง ท่านเห็นจะเป็นชาวมาลัยเทศะจริง เพราะธรรมดาพระศรีลังกามักนิยมใช้ชื่อหมู่บ้านนำหน้า ส่วนมหาเทวะน่าจะเป็นชื่อฉายาทางพระพุทธศาสนา อันนี้วิเคราะห์ตามหลักฐานที่พบเห็น ผิดถูกอย่างไรเชื่อกันไปก่อน ใครเห็นแย้งจากนี้ค่อยยกหลักฐานมาค้านกัน

หลักฐานไม่ได้บอกว่าใครเป็นพระอุปัชฌาย์ ระบุแต่เพียงว่าครั้นบรรพชาครบ ๓ พรรษาได้ไปพำนักพักอาศัยมหินทลารามกวิหาร โดยอุบาสิกาท่านหนึ่งเป็นผู้นิมนต์และทำหน้าที่อุปัฏฐาก เอกลักษณ์เฉพาะตัวของท่านคือคำให้พรแบบสั้นว่า **สุขัง โหตุ ทุกขะ มุจจะ** แปลว่า ขอให้มีความสุข ขอให้พ้นจากทุกข์ ว่ากันว่าตลอดไตรมาสท่านพูดแค่นั้น ครั้นออกพรรษาแล้วบรรลุพระอรหันต์ เจ้าอาวาสจึงมอบหมายให้เป็นตัวแทนสงฆ์แสดงธรรมเทศนา

ว่ากันว่าพระมหาเทวะได้แสดงเทศนาจนรุ่งเช้า สุดท้ายอุบาสิกาผู้อุปัฏฐากเป็นพระโสดาบัน

นับแต่นั้นมาท่านได้เดินทางจาริกแสดงธรรมทั่วเกาะลังกา มีพระหนุ่มเณรน้อยสามารถบรรลุธรรมเป็นจำนวนมาก ท่านเชี่ยวชาญในการแสดงฉฉักกสูตร (มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์) ซึ่งเนื้อหาสาระกล่าวถึงกระบวนการเกิดดับของอายตนะภายในและภายนอก วิญญาณ ผัสสะ เวทนา และตัณหา พระพุทธเจ้าทรงตรัสเองโดยแสดงว่าธรรมเหล่านี้งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง และงามในที่สุด สมบูรณ์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ จนเป็นเหตุให้พระสงฆ์ ๖๐ รูป สิ้นอาสวะกลายเป็นพระอรหันต์ขีณาสพ

ตำนานยังระบุอีกว่าพระมาลัยเถระได้เข้ารับอาหารบิณฑบาตจากพระเจ้าทุฏฐคามณีอภัยพร้อมภิกษุอีก ๔ รูป ซึ่งสมัยนั้นเป็นช่วงทุพภิกขภัยข้าวปลาอาหารหาได้ยากนัก อาหารมื้อนั้นมาจากการขายพระกุณฑลของพระองค์เอง ตรงนี้ชี้ให้เห็นว่าพระมาลัยเทวะมีความสำคัญเพียงไร นอกจากนั้น ตำนานยังแต่งเชื่อมโยงให้พระมาลัยเทวเถระเกี่ยวข้องกับพระโพธิสัตว์ในลักษณะเป็นผู้เกิดร่วมชาติ สั่งสมบุญบารมีมาด้วยกันจนบังเกิดเป็นพระอรหันต์ในภพสุดท้าย

เรื่องราวของพระมาลัยเถระในตำนานมีแค่นี้

ประวัติของท่านในช่วงแรกนี้ดูเหมือนว่าธรรมดาไม่โลดโผนเหมือนสำนวนไทย ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะประเพณีปฏิบัติตามแบบอย่างพระมหินทเถระ ผู้ประดิษฐานพระพุทธศาสนาบนเกาะลังกายังเหนียวแน่นอยู่ อันเนื่องมาจากพระมหินทเถระนั้นเน้นเรื่องวินัยเป็นหลัก โดยหลีกเลี่ยงการอวดอ้างอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์หากจะแสดงจริงมักถ่ายโอนไปยังพระบรมสารีริกธาตุและต้นพระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญเพื่อยกย่องสรรเสริญพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งนี้เพื่อมิให้พระสาวกแสดงตนให้โดดเด่นเหนือพระศาสดาเจ้า

นอกจากนั้น สมัยนี้ยังให้ความสำคัญเรื่องพระธรรมเทศนาเป็นหลัก สังเกตได้จากนักแต่งตำนานเลือกที่จะบันทึกประวัติของพระเถระผู้เชี่ยวชาญในการแสดงธรรมเทศนาเป็นเบื้องต้น ส่วนพระเถระผู้โดดเด่นด้านการแสดงปาฏิหาริย์มักให้ความสำคัญน้อยกว่า อีกทั้งการปฏิสัมพันธ์กับกษัตริย์ก็มักกล่าวถึงพระสงฆ์ผู้แตกฉานด้านคัมภีร์และตำราก่อนใครอื่น

วิเคราะห์ฉฉักกสูตร

ปิดท้ายเห็นสมควรวิเคราะห์ฉฉักกสูตรเสียก่อน เหตุเพราะเห็นว่าเป็นพระสูตรที่พระมาลัยเทวเถระใช้เทศนาประจำ และ

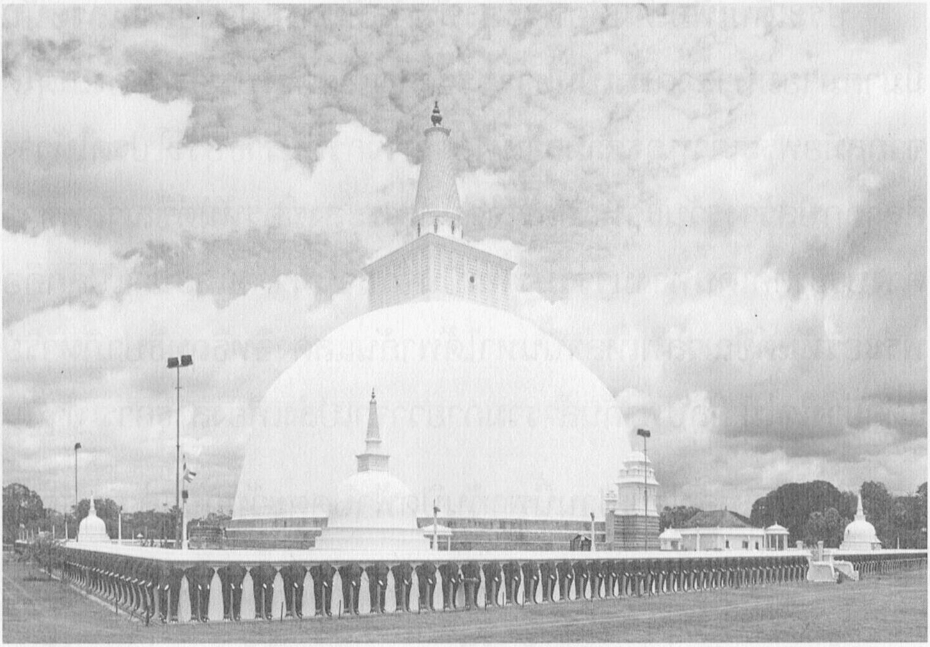
ประสบความสำเร็จทุกครั้ง โดยเฉพาะเรื่องราวในอรรถกถาจะเน้นมากเป็นพิเศษ ราวกะว่าพระเถระถอดแบบวิธีเทศนามาจากพระพุทธเจ้าเลยทีเดียว

อันว่าเนื้อความแห่งฉฉักกสูตรนั้น พระพุทธองค์ทรงแสดงที่เชตวันมหาวิหาร โดยเฉพาะเจาะจงพระสงฆ์เท่านั้น และน่าจะเป็นพระสงฆ์ที่มีภูมิปัญญาอันควรแก่การรู้แจ้งแล้ว เนื่องมาจากหลักธรรมที่นำมาแสดงเป็นประการสำคัญ ส่วนท้ายสุดระบุว่าพระสงฆ์เหล่านั้นครั้นฟังพระธรรมเทศนาเรื่องนี้แล้ว ต่างบรรลุอรหันต์จนทราบชัดว่า **"ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสียแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี"**

เนื้อหาสาระของพระสูตรกล่าวถึงธรรมหมวด ๖ ประกอบด้วย อายตนะภายใน ๖ อายตนะภายนอก ๖ วิญญาณ ๖ ผัสสะ ๖ เวทนา ๖ และตัณหา ๖ โดยอธิบายตื้นลึกหนาบางของพระธรรมเหล่านี้ตามลำดับขั้นตอนจากเบื้องต้นถึงปลายสุด หากมองอีกลักษณะหนึ่งเหมือนอธิบายปฏิจจสมุปบาทโดยย่อ แต่มองอีกด้านหนึ่งเหมือนหลักธรรมปรากฏในอนัตตลักขณสูตร

แต่อย่างไรก็ตามไม่ว่ามองมุมไหนล้วนเป็นธรรมชั้นสูงทั้งสิ้น จุดประสงค์หลักเพื่อต้องการชี้จุดสำคัญที่พระสงฆ์พากันมัวเมา

หลงใหลในตน เพื่อให้คลายความคิดจนเกิดความเบื่อหน่ายในสักกายะ แล้วพิจารณาสรรพสิ่งตามความเป็นจริงจนรู้แจ้งว่ามันเป็นอนัตตา

มองอีกมุมหนึ่ง ทำให้เห็นว่าชาวศรีลังกายุคนั้นมีภูมิปัญญาสามารถเข้าใจหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาของศรีลังกาสมัยนั้นประสบความสำเร็จสามารถเทียบเคียงอินเดียดินแดนชมพูทวีป เพราะหลักธรรมในฉฉักสูตรนั้นมีความลึกซึ้งยากเกินกว่าสามัญชนคนรากหญ้าจะเข้าใจ แต่การที่พระ

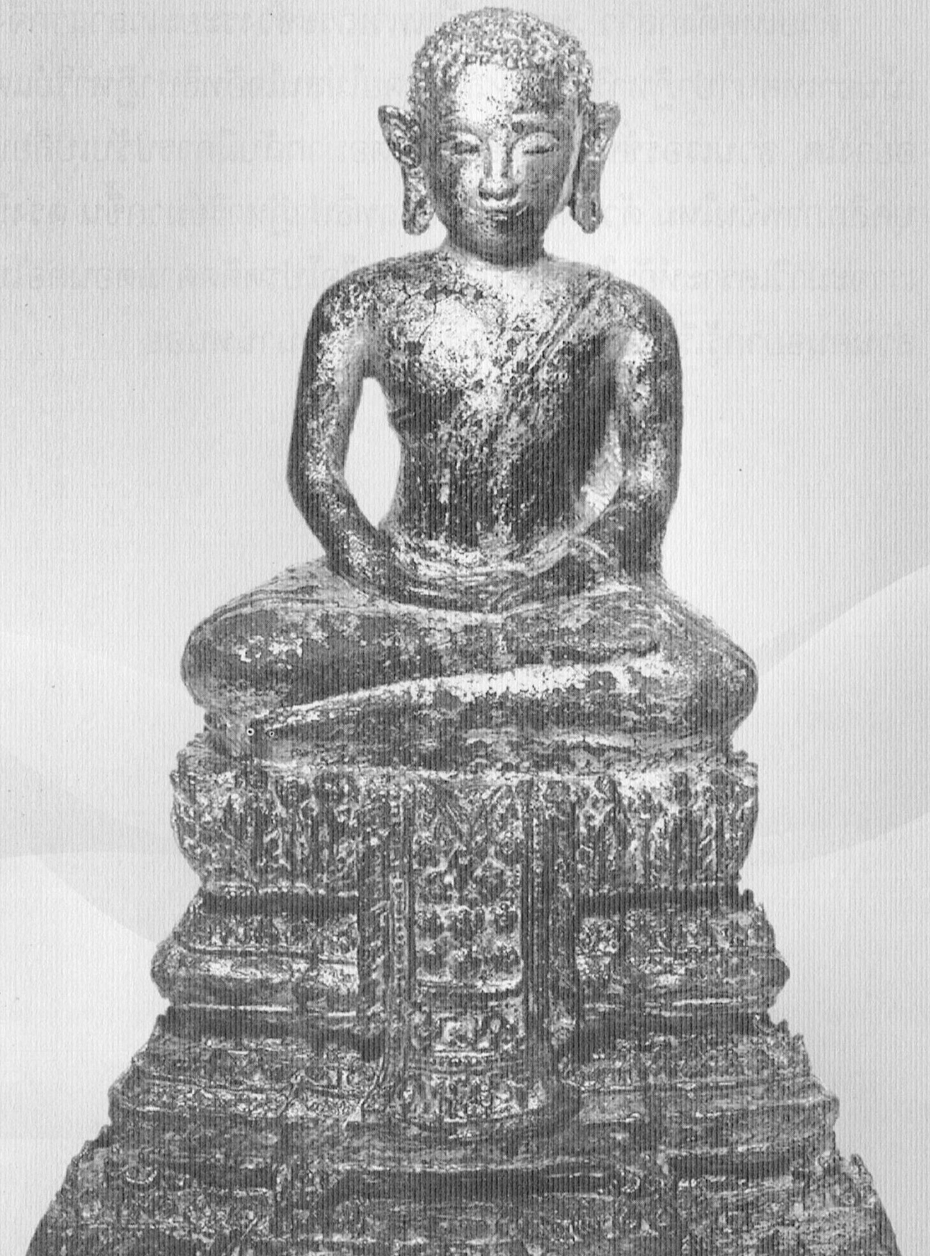
มาลัยเทวเถระเที่ยวจาริกเดินทางเทศนาพระสูตรนี้ตลอดเกาะลังกา จนมีพระสงฆ์สามารถรู้ตามก็เป็นพยานชี้ถึงขีดความสามารถของชาวลังกาเป็นอย่างดี

ประเด็นเพิ่มเติมคือพระอรหันต์สมัยพระมาลัยเทวเถระนั้นมีมากมายมหาศาลทั้งเป็นชาวศรีลังกาและต่างประเทศ สังเกตได้จากสมัยพระเจ้าทุฏฐคามณีแห่งอาณาจักรอนุราธปุระโปรดให้วางศิลาฤกษ์สร้างรุวันแวฬิแสยะเจดีย์ มีพระสงฆ์อรหันต์ขีณาสพชาวต่างประเทศเดินทางมาร่วมงานเป็นจำนวนมาก และน่าแปลกคือพระอรหันต์ขีณาสพเหล่านั้นหาได้พากันแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์แต่อย่างใดไม่ กลับพากันสำรวมกายวาจาเปล่งเพียงสาธุการเท่านั้น

ถ้าเป็นเมืองไทยป่านนี้พากันปิดฟ้าปิดตะวันกันแล้ว หรือว่าไม่จริง

ตำนานระบุว่าพระอรหันต์ขีณาสพชาวศรีลังกาแต่ละรูปล้วนเชี่ยวชาญด้านการแสดงธรรม พูดภาษาชาวบ้านคือท่านพากันแข่งขันแสดงธรรมมิได้แข่งกันอวดอ้างฤทธิ์ แม้แต่สถาบันพระมหากษัตริย์ผู้สนับสนุนพระสงฆ์เองก็ชื่นชอบการแสดงธรรมเช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่นพระเจ้าทุฏฐคามณีอภัยทรงขึ้นธรรมาสน์แสดงธรรมแทนพระสงฆ์เลยทีเดียว

ด้วยเหตุดังกล่าว พระมาลัยเทวเถระช่วงระยะเวลาแรกจึงเน้นอาเทศนาปาฏิหาริย์เป็นหลัก โดยไม่สนใจอิทธิปาฏิหาริย์แต่อย่างใด ส่วนเวอร์ชั่นช่วงระยะเวลาต่อมากลับมีการปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพขึ้นใหม่ ด้วยการเพิ่มอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์มากขึ้น ตรงนี้เราจะมาวิเคราะห์กันในบทหน้า ใครสนใจโปรดติดตามตอนต่อไป ส่วนคนอยากรู้เรื่องนรกสวรรค์ต้องอดใจรอนานหน่อย

๒

บทบาทพระมาลัยเถระ

ประวัติแนวใหม่

ตอนนี้เรามาว่ากันถึงเรื่องราวของพระมาลัยเทวเถระในช่วงระยะเวลาหลัง ซึ่งเนื้อหาได้มาจากคัมภีร์สหัสสวัตถุปกรณ์และถ่ายทอดมาเป็นคัมภีร์รสวาหินีอีกชั้นหนึ่ง ว่ากันว่าฉบับแท้ดั้งเดิมบันทึกเป็นภาษาบาลีก่อนแล้วถอดแปลเป็นภาษาสิงหลอีกคำรบหนึ่ง ระยะเวลาของเรื่องราวชั้นหลังห่างจากชั้นแรกประมาณหนึ่งพันปี

และที่สำคัญคือเรื่องราวเหล่านี้บันทึกโดยพระอรหันต์ชาวสิงหล นั้นหมายความว่าห้ามวิจารณ์ห้ามวิเคราะห์ หากใครไม่เชื่อย่อมมีหน้ามุ่งตรงสู่อบายภูมิถ่ายเดียว

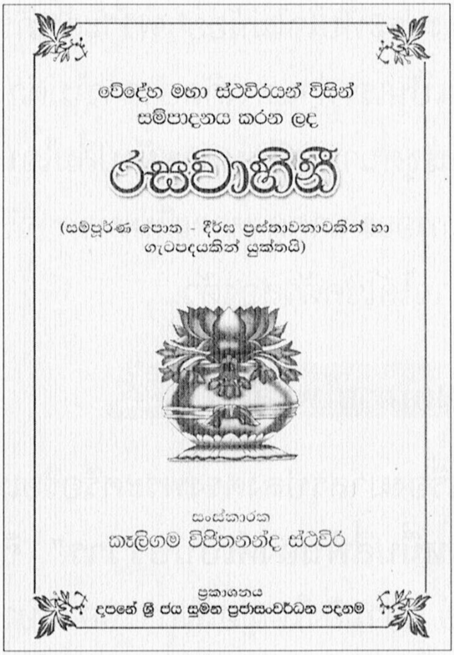
เนื้อเรื่องเริ่มต้นกล่าวถึงพระมาลัยเทวเถระ (ต้นฉบับเรียกว่ามลิยมหาเทวเถระ) เป็นพระอรหันต์ทรงอภิญญาด้านทิพยจักษุ ได้เห็นด้วยญาณว่าอุบาสกแห่งบ้านจูลคัลละเป็นผู้มีศรัทธาอุปัฏฐากพระสงฆ์เป็นอย่างดี เป็นผู้มีบุญบารมี เมื่อกายแตกทำลายขันธ์แล้วจะไปบังเกิดเป็นเทวบุตรผู้มเหสักข์ พระเถระปรารถนาจะสงเคราะห์จึงบันดาลฤทธิ์นำพาอุบาสกไปเยี่ยมสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

เนื้อหาในคัมภีร์บอกว่าต้องการพาอุบาสกไปไหว้พระจุฬามณีเจดีย์แห่งสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งภายในประดิษฐานพระเมาลีและพระเขี้ยวแก้ว จริงเท็จอย่างไรว่าไปตามตำรา ส่วนท่านใดเคยไปมาแล้วรบกวนแจ้งตัวตนด้วย จะได้กันไว้เป็นพยาน

แต่ยังไม่ได้ไหว้พระเจดีย์ อุบาสกไปเห็นพวกเทวดานางฟ้าเสียก่อน โดยเฉพาะเหล่าเทพบุตรและเทพธิดาผู้สมบูรณ์ด้วยทิพยสมบัติ และงามพร้อมด้วยรูปร่างและพัสตราภรณ์สวมใส่ ซึ่งเป็นเทพบุตรและเทพธิดาผู้เป็นบริวารของพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์

ด้วยเป็นสิ่งแปลกใหม่ไม่เคยเห็นมาก่อน อุบาสกคงตื่นตาตื่นใจจึงคอยดึงชายจีวรสอบถามพระมาลัยเทวเถระด้วยความอยากรู้อยากเห็น ไม่ว่าจะเป็นเทพบุตรผู้ทรงพัสตราภรณ์สีขาว สีแดง

สีทอง สีแก้วมณี และผู้ทรงพัสตราภรณ์ด้วยแก้วเจ็ดประการที่พากันแห่แหนเดินผ่าน พระเถระนั้นทำหน้าที่เป็นล่ามสอบถามบุรพกรรมเก่าแต่หนหลังของเทพบุตรเทพธิดาเหล่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่ล้วนบำเพ็ญทานและรักษาศีลเป็นพื้น

ถามว่า เหตุใดอุบาสกจึงไม่ถามเอง

ตอบว่า น่าจะเกิดอาการประหม่า เพราะเป็นครั้งแรกที่ได้มีโอกาสเดินทางมาสวรรค์โลกและพบเห็นทิพยสมบัติอันงดงามอลังการ คงละลานตาไปหมด ใจอยากรู้แต่ปากคงพูดไม่ออกเลย

ต้องอาศัยพระเถระคอยเป็นล่ามสอบถามให้ จะบอกว่าคนสามัญพูดกับเทวดาไม่รู้เรื่องก็คงมิใช่ เพราะตอนท้ายเรื่องอุบาสกท่านนี้ยังได้พูดคุยกับพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์อยู่

อุบาสกนั้นครั้นได้เห็นเหล่าเทพยดาและทราบถึงอดีตชาติแต่หนหลังแล้ว คงประทับใจไม่น้อย เพราะคัมภีร์บอกว่า **"ได้เป็นผู้มีจิตโสมนัส"** เป็นเราท่านคงเกิดอาการไม่ต่างจากอุบาสกเป็นแน่ เพราะแค่เห็นชุดนาคเตรียมบวชยังปลื้มใจน้ำตาไหล ไม่เชื่อลองถามคนที่เป็นพ่อแม่นาคดู หากเห็นเทวดาจริงคงเป็นบุญใหญ่มหาศาล เผลออาจได้โชคตัวสองตัว

พบพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์

ไฮไลท์ของเรื่องมาสรุปลงตรงพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ **"ผู้มีเทวดาแปดหมื่นสี่พันองค์เป็นบริวาร"** ซึ่งเดินทางมาไหว้พระจุฬามณีเจดีย์ ความยิ่งใหญ่อลังการของขบวนแห่พระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์นั้น ทำให้อุบาสกตื่นตาตื่นใจยิ่งนัก เพราะเทวดาใหญ่น้อยที่เห็นมาก่อนนั้นนึกว่ายิ่งใหญ่แล้ว พระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ยังยิ่งใหญ่อลังการมากกว่าหลายเท่า จึงสอบถามพระเถระว่า **"นี่ใคร รุ่งเรืองด้วยสง่าราศี หาที่เปรียบมิได้ ไม่มีใครเหมือน ส่องสว่างทิศทั้งหลายเต็มที่ มียศมาก กำลังมาก"**

พูดภาษาสมัยใหม่คือมาแบบฟลูทีมจัดเต็ม ไม่ได้มาไปรเวต เป็นการส่วนตัวแต่อย่างใด

คำตอบของพระมาลัยเทวเถระน่าสนใจมาก **“ผู้ซึ่งบำเพ็ญบารมีทั้งปวง ๑๖ อสงไขยแสดงธรรมแก่เทวดาทั้งหลาย คือพระเมตไตรย หน่อพระชินสีห์ สัตว์ที่ทำบุญ เกิดในดุสิตบุรีปรารถนาเพราะเหตุแห่งผู้ใดผู้นั้นคือพระเมตไตรย หน่อพระชินสีห์ พระผู้ซึ่งเกิดในนครเกตุมดี เป็นพระพุทธไม่มีใครยิ่งกว่า ปลดเปลื้องโลกจากความทุกข์ คือพระเมตไตรยหน่อพระชินสีห์ คนจำนวนมากกระทำที่สุดแห่งชาติ ในศาสนากลียุค**

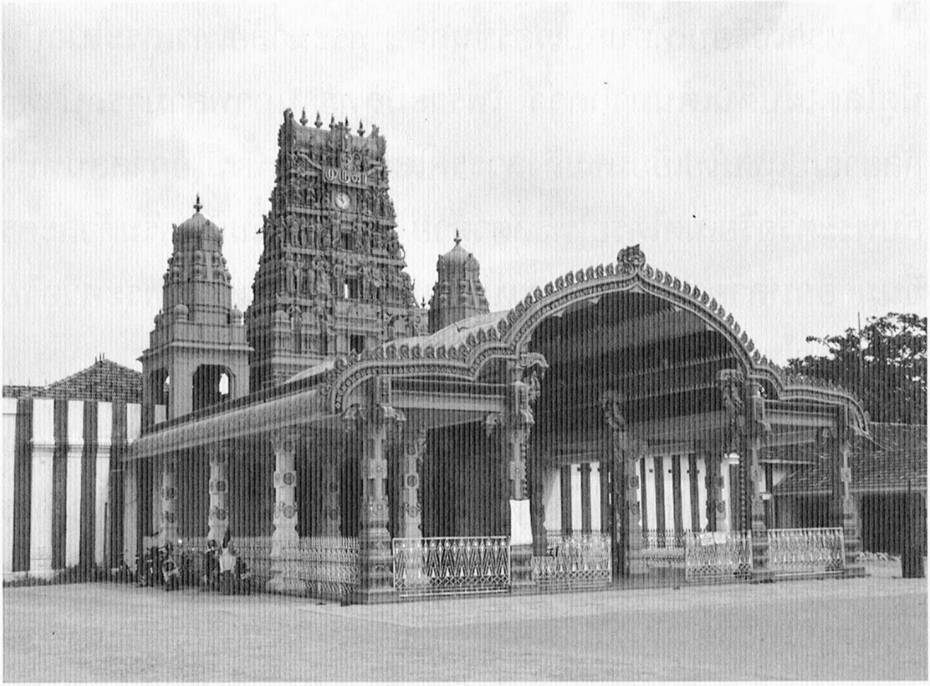
ซึ่งเป็นศาสนาของผู้ใด ในอนาคตผู้นั้นคือพระเมตไตรย หน่อพระชินสีห์”

ตรงนี้มีเนื้อความคล้ายกับจักกวัตติสูตร ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค ต่างกันเพียงเพิ่มเติมเนื้อหาเข้ามาเล็กน้อย หากมองผิวเผินเพียงผ่านตาก็จะไม่เห็นความต่างอันใด เป็นที่น่าสังเกตว่านี้เป็นลักษณะการแต่งตำราของพระสงฆ์ศรีลังกา เพราะนักปราชญ์ชาวศรีลังกานั้นจะไม่คอยแต่งเติมเสริมเนื้อหาให้โลดโผนแตกต่างจากคัมภีร์พระไตรปิฎกนัก หากจะมีบ้างก็เป็นไปในทิศทางเดียวกันโดยไม่ให้เสียเนื้อความแต่อย่างใด

ลักษณะของเนื้อหาในคัมภีร์รสวาหินีก็เช่นเดียวกัน

พระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์นั้นครั้นเห็นพระมาลัยเทวเถระแล้ว ได้ลงจากราชรถเข้าไปนมัสการด้วยเบญจางคประดิษฐ์ เมื่อสอบถามเป็นสามีกิจกรรมพอสมควรแล้ว ได้ผินพระพักตร์ไปพบกับอุบาสกจึงสอบถามพระเถระ ครั้นทราบว่าเป็นอุบาสกผู้มากด้วยศรัทธา จึงมอบผ้าทิพย์คู่หนึ่งให้แก่อุบาสก แล้วโอวาทว่า **“ท่านจงอย่าประมาท”**

จากนั้นได้เชิญชวนพระเถระกับอุบาสกเดินประทักษิณรอบพระจุฬามณีเจดีย์พร้อมกัน

เรื่องราวมาจบลงตรงภาคมนุษยโลก เมื่อข่าวการไปเยือนสวรรค์โลกแพร่หลายออกไป ผู้คนทุกทิศานุทิศต่างแตกตื่นหลั่งไหลมาสอบถามอุบาสกไม่ขาดสาย คัมภีร์มิได้บอกว่ามีพวกเชี่ยวชาญคณิตศาสตร์หรือนักแสวงโชคมาคำนวณจำนวนนับบ้างหรือไม่ ระบุเพียงว่าอุบาสกยกผ้าทิพย์คู่นั้นขึ้นเป็นสาธกนิทานแล้วอธิบายเรื่องราวที่ตนได้ยินได้เห็นมาจากสวรรค์โลกแก่ผู้คนเป็นจำนวนมาก แลเมื่อจุติจากอัตภาพแล้วก็ไปเกิดดุสิตบุรีในสำนักพระศรีอารยเมตไตรยนั้นแล

หากเปรียบเทียบกับเวอร์ชั่นก่อน พระมาลัยเทวเถระในฉบับนี้ดูโลดโผนตื่นเต้นมากกว่า เพราะมีฤทธานุภาพสามารถนำพากัลยาณปุถุชนไปเยี่ยมชมถึงสวรรค์โลก พร้อมทั้งมีโอกาสสนทนากับพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ด้วย นอกจากนั้นยังเสริมตัวละครขึ้นมาอีกหลายคน ไม่ว่าจะเป็นอุบาสก หรือแม้แต่พระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์

หากวิเคราะห์เจาะลึกจะเห็นว่าประเด็นสำคัญของเรื่องราวในคัมภีร์รสวาหินีเล่มนี้มุ่งไปที่อุบาสก ภาษาปัจจุบันเรียกว่าต้องการให้อุบาสกเป็นจุดขาย ส่วนพระมาลัยเทวเถระและพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์นั้นเป็นเพียงปัจจัยแวดล้อม จะเรียกว่าแต่งเรื่องราวของพระมาลัยเทวเถระและร้อยเรียงคติความเชื่อพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์เข้ามาประกอบเรื่องราวให้สมบูรณ์คงไม่ผิด

ถามว่า เพราะเหตุไร
ตอบว่า เพราะปัจจัยภายนอก

เทพเจ้าฮินดูรุ่งเรือง

ปัจจัยภายนอกในที่นี้หมายถึงคติความเชื่อนอกพระพุทธศาสนา หากเราศึกษามิติของกาลเวลาจะเห็นว่าคัมภีร์รสวาหินีแต่งขึ้นประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ตรงกับยุคอาณาจักรดัมพ

เดณิยะ ซึ่งสมัยนี้ความเชื่อเรื่องเทพเจ้าน้อยใหญ่เป็นที่รู้จักแพร่หลายดาษดื่นตลอดเกาะลังกา จากเดิมชาวพุทธมุ่งความสนใจในพระพุทธศาสนาก็เริ่มถอยห่าง เพราะไม่สามารถตอบสนองความต้องการแห่งจิตใจได้ ต่างกับเทพเจ้าที่สามารถให้ผลสำเร็จดังคำบนบานศาลกล่าวเอาไว้

เทพเจ้าผู้ทรงฤทธานุภาพเหล่านั้นได้แก่

หนึ่งนั้นเป็นเทพกตรคามะแห่งเมืองกตรคามะ ผู้ทรงมหิทธานุภาพด้านความสำเร็จแห่งสรรพหน้าที่การงาน ประดิษฐานทางทิศตะวันออกของเกาะ นอกจากชาวบ้านสามัญชนแล้ว กษัตริย์

และขุนนางน้อยใหญ่ต่างพากันกราบไหว้สักการบูชา ลาภสักการะน้อยใหญ่จึงหลั่งไหลเข้าสู่เทวาลัยแห่งนี้มากมายเหลือคณานับ

สองนั้นเป็นเทพอุบลวันหรือวิษณุแห่งเมืองเดวินูวะระ ถือกันว่าทรงมหิทธานุภาพไม่ด้อยกว่าเทพกตรคามะ ตำนานต่างเล่าขานถึงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของเทพเจ้าองค์นี้มากมาย ในฐานะช่วยเหลือปกป้องเกาะลังกาให้พ้นภัยพิบัติหลายต่อหลายครั้ง นอกจากปกป้องเกาะลังกาแล้วยังมีภาระหน้าที่คุ้มครองพระศาสนาของพระชินสีห์ด้วย ซึ่งตำแหน่งหน้าที่นี้ได้รับมอบหมายโดยตรงจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตั้งแต่สมัยใกล้พุทธปรินิพพาน

สามนั้นเป็นเทพสุมนะหรือสามันต์ ผู้ทำหน้าที่คุ้มครองรอยพระพุทธบาทที่ศรีปาทะ ถือว่าเป็นเทพเจ้าที่ชาวลังกาให้ความเคารพสูงสุดทุกเชื้อชาติศาสนา เป็นเทพเจ้าอีกองค์หนึ่งที่สถาบันพระมหากษัตริย์ให้ความสำคัญ เห็นได้จากการสร้างทางขึ้นลงเขาศรีปาทะและบริจาคทรัพย์สร้างเทวาลัยแห่งเมืองรัตนปุระอย่างยิ่งใหญ่อลังการ

สี่นั้นเป็นเทพวิภีศณะผู้ปรากฏนามตามภาษาไทยว่าพิเภก แม้จะเป็นเทพฝ่ายมารกลายมาเป็นฝ่ายธรรมะ แต่อิทธานุภาพก็ยิ่งใหญ่ไม่ต่างจากเทพเหล่าอื่น ผู้ใดปรารถนาบุตรและความสำเร็จ

หากบนบานศาลกล่าวอย่างถูกวิธีย่อมสำเร็จทุกรายไป และน่าแปลกคือผู้ประกาศความศักดิ์สิทธิ์ของเทวานุภาพองค์นี้คือพระสงฆ์

และห้านั้นเป็นเทพนาถะหรือพระอวโลกิเตศวร แม้จะมีฤทธานุภาพน้อยกว่าเทพเหล่าอื่น แต่อาศัยว่าพระสงฆ์เป็นผู้หนุนส่งก็กลายเป็นที่รู้จักแพร่หลายของชาวลังกา อีกทั้งมีพิธีกรรมโดดเด่นมากกว่าเทพเหล่าอื่น ซึ่งผู้ทำหน้าที่คือพระสงฆ์นั้นเอง โดยเฉพาะพระสังฆราชโตฏคามุเว ศรีราหุลเถระนั้น ถือว่าเป็นผู้ขับเคลื่อนสร้างกระแสเทพองค์นี้อย่างสำคัญ

เพราะความมากอิทธิพลของเทพเหล่านี้แล จึงทำให้เรื่องราวของพระมาลัยเถระเปลี่ยนรูปไป

วิเคราะห์เปรียบเทียบ

ประเด็นที่บอกว่าเรื่องนี้เน้นความสำคัญของอุบาสกเป็นใหญ่นั้น เพราะว่าสมัยนั้นชาวพุทธน้อยใหญ่หันไปให้ความสำคัญกับเทพเจ้าหมดสิ้น ยอมตนเพื่อบนบานขอพรจากเทพเจ้า โดยลืมความสามารถแห่งตน การที่พระมาลัยเทวเถระนำพาอุบาสกขึ้นไปทัศนาจรบนสวรรค์โลกนั้น ก็ชี้ให้เห็นว่าทิพยสมบัติที่พวกเทวดา

เสพเสวย ล้วนเป็นเพราะผลแห่งทานมัยและศีลมัยของตนเท่านั้น หาได้สำเร็จเพราะการบนบานขอพรจากเทพเจ้าน้อยใหญ่ไม่

ส่วนการวางตำแหน่งให้พระมาลัยเทวเถระเป็นเพียงผู้ชี้ทางนั้น ก็ถือว่าดำเนินตามแบบอย่างของพระพุทธเจ้าที่ทรงเน้นย้ำว่า "**อักขาตาโร ตะถาคะโต** แปลว่า **พระตถาคตเจ้าเป็นเพียงผู้ชี้ทางเท่านั้น**" กรณีเช่นนี้มีปรากฏเห็นเป็นปกติตามงานเขียนของพระสงฆ์นักปราชญ์ชาวสิงหล โดยเฉพาะยุคสมัยก่อนการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่พิธีกรรมแบบฮินดูในยุคหลัง

ประเด็นต่อมาคือเหตุใดจึงดึงพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์เข้ามาเกี่ยวข้อง

คำตอบแบบง่ายคือต้องการคานอำนาจเทพเจ้าฮินดูและเทพมหายานที่กำลังโด่งดังแพร่หลาย เพราะพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ถือว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งผู้บำเพ็ญบุญบารมีแล้วประสบความสำเร็จ เป็นจุดขายแบบไม่ต้องโฆษณานับแต่ยุคหลังพุทธกาลแล้ว การนำเรื่องราวของพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์มาผูกเข้ากับพระมาลัยเทวเถระ โดยการยกอุบาสกเป็นจุดเด่นก็เสมือนการอธิบายนามธรรมให้กลายเป็นรูปธรรม

พูดแบบชาวบ้านคือยกคนประสบความสำเร็จแล้วเป็นจุดขาย

สิ่งจำเป็นที่ต้องแทรกเข้ามาในเรื่องราวของพระมาลัยเทวเถระเวอร์ชั่นนี้คือการแสดงปาฏิหาริย์ ตรงนี้ผู้เขียนเห็นว่าเป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องเพิ่มเข้ามา ประการหนึ่งเพื่อชี้ให้เห็นว่าพระเถระอรหันต์ผู้ทรงอภิญญาล้วนสำแดงฤทธิ์ได้เป็นปกติวิสัย อีกประการหนึ่งต้องการบอกเป็นนัยว่าพระอรหันต์มีฤทธานุภาพมากเพราะสามารถนำพาอุบาสกไปเที่ยวชมสวรรค์ จึงมีอิทธานุภาพไม่แพ้เทพเจ้าน้อยใหญ่สมัยนั้น จะเรียกว่าใช้ฤทธิ์ข่มฤทธิ์ก็ได้

ผลสำเร็จจากเรื่องพระมาลัยเทวเถระฉบับนี้เป็นอย่างไร ไม่ทราบได้ ทราบแต่เพียงว่าภายหลังการปรากฏตัวของพระมาลัยเทวเถระเวอร์ชั่นนี้ประมาณหนึ่งศตวรรษ ชาวพุทธศรีลังกาต่างหันหน้าไปพึ่งพาเทวานุภาพของเทพน้อยใหญ่หมดสิ้น ทิ้งสัจธรรมความจริงของพระพุทธเจ้าไว้เบื้องหลัง ต่างพากันยอมตนไปพึ่งพิงเทพเจ้าฮินดูและมหายานโดยอาศัยพิธีกรรมเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของสังคม

สิ่งที่สลดใจยิ่งไปกว่านั้นคือ พระสงฆ์ซึ่งเป็นหลักของศรัทธาญาติโยมในฐานะผู้นำจิตใจ กลับพากันหลงใหลในพิธีกรรมบูชาเทพเจ้าน้อยใหญ่หมดสิ้น บางรูปเป็นเจ้าพิธีกรรมเสียเอง บางรูปแต่งคัมภีร์สรรเสริญเทพเจ้า ต่างพากันหันหลังให้พระพุทธเจ้ามุ่งหน้าเสพสุขจากทักษิณาที่เกิดจากพิธีกรรมเช่นไหว้เทพเจ้า มีสภาพไม่ต่างอะไรกับเจ้าพิธีตามเทวาลัย

เรื่องราวเหล่านี้ชวนให้นึกถึงประเทศไทยในปัจจุบัน ซึ่งเราท่านต่างรู้เห็นเป็นอย่างดี กลัวเหลือเกินว่าหากไม่มีมือทรงอำนาจยื่นเข้ามาปฏิรูปพระศาสนา เห็นทีว่าไม่ช้านานเมืองไทยคงจะเดินตามศรีลังกาดังอดีต

๓

คติความเชื่อมหายาน

เกริ่นนำ

สองตอนที่แล้วได้อธิบายเรื่องราวของพระมาลัยตามสำนวนของชาวศรีลังกาเรียบร้อยแล้ว และเห็นว่าได้วิเคราะห์เจาะลึกครบทุกด้าน หากใครมาบอกว่ายังไม่รู้เรื่องงานนี้มีเคือง ถ้าใครยังไม่อ่านให้รีบกลับไปอ่านเสียแต่เดี๋ยวนี้ เพราะจะได้จับต้นชนปลายถูก เมื่อพระมาลัยเถระเดินทางมาพำนักพักอาศัยอยู่เมืองไทย จะได้เข้าใจบุคลิกลักษณะของท่านอย่างชัดเจน

ก่อนที่จะเข้าเรื่องพระมาลัยแบบไทยแท้ เห็นสมควรกล่าวถึงพระมาลัยเวอร์ชั่นจีนเสียก่อน เหตุที่ยกเอาเรื่องราวชาวจีนมากล่าวก่อนนั้น ก็เพราะมองเห็นว่าบางทีพระมาลัยเวอร์ชั่นไทยอาจถอดแบบหรือหยิบยืมเรื่องราวมาจากจีน เพราะหลักฐานก็

บอกแล้วว่าบรรพบุรุษของไทยเราอพยพโยกย้ายมาจากจีนแผ่นดินใหญ่ บางทีความเชื่อเหล่านี้อาจติดตามมากับปู่สังกะสาย่าสังกะสี สมัยยังศรัทธายึดมั่นในมหายานก็เป็นได้

การสืบค้นคติความเชื่อของบรรพบุรุษจึงเห็นว่าเป็นประโยชน์มากกว่าเสียเวลาเปล่า

มีบางคนแย้งว่าไทยเรารับความเชื่อเรื่องมหายานมาจากเขมร อันเนื่องจากว่าสมัยไทยกำลังตั้งหลักปักฐานหลายร้อยปีนั้น ผู้ที่เป็นใหญ่เหนือชาวไทยคือเขมร กว่าเราจะปลดแอกแยกอิสระสร้างชาติไทยได้นั้นก็เป็นเวลายาวนาน ด้วยเหตุนั้น ช่วงระยะเวลาดังกล่าวจึงหลีกเลี่ยงมิได้ที่ไทยเราจำต้องรับเอาอิทธิพลความเป็นเขมรแทบทุกด้าน โดยเฉพาะคติความเชื่อมหายานซึ่งเป็นที่รู้จักแพร่หลายของชาวเขมรมายาวนาน หลักฐานเชิงรูปธรรมคือนครวัดและนครธมนั่นเอง

แต่ผู้เขียนกลับเห็นต่างว่าไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะธรรมดาคติความเชื่อแบบพุทธมักลงสู่รากหญ้าก่อนแล้วจึงจะย้อนขึ้นไปถึงตอนปลายยอด หมายถึงเป็นที่นับถือของสามัญชนเป็นปฐมแล้วจึงกลายเป็นที่ยอมรับของสถาบันพระมหากษัตริย์ในท้ายสุด จากนั้นสถาบันกษัตริย์จึงมีการปรับปรุงดัดแปลงพิธีกรรมให้วิจิตร

พิสดารมากขึ้น เพื่อให้เป็นที่ถูกอกถูกใจของอาณาประชาราษฎร์และผู้ที่ทำหน้าที่ออกแบบก็มิใช่ใครอื่นก็คือพระสงฆ์เรานี้เอง

จึงเชื่อได้ว่าคติความเชื่อแบบมหายานดังกล่าวติดตามมากับบรรพบุรุษไทยเราตั้งแต่เมืองจีนแผ่นดินใหญ่ ยิ่งเป็นเรื่องราวอภินิหารของบุคคลผู้เป็นวีรบุรุษด้วยแล้ว ยิ่งรับรองได้ว่าคงไม่ไปเลียนแบบใครเป็นแน่ เพราะเรื่องราวความภาคภูมิใจเช่นนี้มักมีการสืบทอดในลักษณะเรื่องเล่าและประกอบเป็นพิธีกรรม เพื่อให้มีการเล่าขานและรักษาต่อเนื่องตราบเท่านาน

ตามคติพระพุทธศาสนามหายานนั้น เชื่อกันว่าพระพุทธเจ้ามี ๕ พระโคตร (บางทีเรียกว่าพระชินพุทธะห้าพระองค์) ได้แก่ วัชรโคตรหรือตระกูลแห่งปัญญามีพระอักโษภยะเป็นพระธยานิพุทธ รัตนโคตรหรือตระกูลแห่งมณีรัตนะมีพระรัตนสัมภวะเป็นธยานิพุทธ ปัทมโคตรหรือตระกูลแห่งดอกบัวมีพระอมิตาภะเป็นธยานิพุทธ กรรมโคตรหรือตระกูลแห่งการกระทำมีพระอโมฆสิทธิเป็นธยานิพุทธ และตถาคตโคตรหรือตระกูลของพระพุทธเจ้ามีพระไวโรจนะเป็นธนายิพุทธ

พระชินพุทธะห้าพระองค์นั้นล้วนมีดินแดนเป็นอาณาเขตแห่งตน จะทำการสิ่งใดไม่ได้ลงมือด้วยพระองค์เอง เป็นแต่เพียงส่งตัวแทนมาทำหน้าที่เท่านั้นก็ใช้ได้ ซึ่งผู้รับหน้าที่นั้นก็คือพระโพธิสัตว์ พูดแบบชาวบ้านคือพระโพธิสัตว์เป็นภาคหนึ่งของพระพุทธเจ้า เพราะท่านเป็นกายละเอียดยากที่ปุถุชนคนธรรมดาจะสามารถเห็นได้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากายทิพย์

หากพูดแบบนักวิชาการก็คือพระโพธิสัตว์เป็นอวตารปางหนึ่งของพระพุทธเจ้านั่นเอง

อันนี้เป็นคติความเชื่อมหายานเขา เราชาวพุทธเถรวาทอย่าได้ติติงจนเห็นว่าเขานอกลู่นอกทาง เพราะความเชื่อเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะมีมิติของประวัติศาสตร์และกาลเวลาเป็นตัวบีบบังคับ อีก

ทั้งมีคนนับถือค่อนครึ่งโลกก็แสดงว่าเขาก็ดีพอตัว บางทีการดูเบาลัทธิอื่นโดยปราศจากศึกษาให้ถี่ถ้วน ย่อมไม่ต่างอะไรกับหิ่งห้อยท้าแข่งแสงพระสุรีย์

สำหรับเรื่องพระชินพุทธะห้าพระองค์นั้นยกไว้ก่อน เพราะไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เราอยากจะรู้ เพราะเห็นว่าหากอธิบายขยายความมากไปกลัวจะหาทางลงไม่ได้ อีกทั้งรายละเอียดก็มีมากมายจนยากที่จะสรุปให้เข้าใจได้ในระยะเวลาอันสั้น หากท่านใดสนใจเห็นควรไปสืบค้นหาหนังสืออ่านเอาเอง ซึ่งปัจจุบันมีวางขายเกลื่อนตลาด

บอกไว้นิดหนึ่ง คติความเชื่อเรื่องพระพุทธเจ้าของมหายานนั้น ชาวพุทธไทยถอดแบบมาอย่างไม่เกรงใจ ไม่เชื่อลองสังเกตการกราบไหว้พระพุทธรูปของไทยว่าเราอ้อนวอนขออะไร?

ส่วนผู้ที่เราจะต้องศึกษาวิเคราะห์ตรงนี้คือพระโพธิสัตว์ผู้มีบุคลิกลักษณะเหมือนพระมาลัย

พระกษิติครรภ์โพธิสัตว์

ความจริงพระโพธิสัตว์ของมหายานนั้นมีมากมายมหาศาลเหมือนเม็ดทรายในท้องทะเลหลวง แต่ที่เราจะนำมาศึกษาคือพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์เท่านั้น พระโพธิสัตว์พระองค์นี้เป็นสัมโภค

กายของพระอักโษภยพุทธเจ้า ซึ่งจัดอยู่ในวัชรโคตรหรือตระกูลแห่งปัญญา ท่านมีชื่อเสียงโด่งดังนับแต่สมัยพุทธกาล เพราะได้รับมอบหมายจากพระศากยมุนีพุทธเจ้าให้เป็นผู้แสดงธรรมโปรดสรรพสัตว์ในกามภูมิ ๖ จนกว่าพระศรีอริยเมตไตรยจะมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

อันว่ากามภูมิ ๖ คือ เทวโลก มนุษย์ สัตว์ดิรัจฉาน อสูร เปรต และสัตว์นรก

เรื่องราวของท่านปรากฏในพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์มูลปณิธานสูตร ความย่อว่าสมัยหนึ่งท่านเกิดเป็นบุตรีแห่งตระกูลมั่งคั่งในชมพูทวีป มารดาเป็นมิจฉาทิฐิไม่เชื่อมั่นในพระรัตนตรัย อีกทั้งไม่เชื่อเรื่องบุญและบาป ครั้นตายวายสังขารแล้วได้ไปเกิดในนรกภูมิและเสวยทุกขเวทนาด้วยผลแห่งกรรมนั้น บุตรีนั้นครั้นทราบแน่ชัดว่ามารดาคงตกไปในนรกภูมิแน่แท้ และต้องพานพบกับภาวะแห่งความเร่าร้อนทุกข์ทรมานแห่งวิบากจากกรรมเก่าแต่หนหลัง

นางจึงสละทรัพย์สินศฤงคารทุกอย่างถวายแด่พระศาสนาและออกเจริญวิเวกภาวนาปรารถนาให้กุศลผลบุญส่งถึงมารดาแห่งตน ด้วยทานานุภาพจึงดลบันดาลให้จิตนางล่องลอยไปยังนรกขุมน้อยใหญ่ ได้เห็นสภาพของสัตว์นรกที่พากันคร่ำครวญกับวิบากแห่งกรรม จึงเกิดความสังเวชหดหู่ใจ ครั้นช่วยมารดาออกจากขุมนรกด้วยพลังแห่งบุญแล้ว จึงตั้งปณิธานต่อหน้าพระปฏิมาปรารถนาช่วยเหลือสรรพสัตว์ที่เวียนว่ายอยู่ในนรกให้คลายจากความทุกข์ทรมาน จึงเป็นที่มาของคติธรรมประจำใจว่า "หากในนรกไม่ว่างจากสัตว์ผู้เสวยทุกข์ทรมานแล้วไซร้ ตัวเราจะไม่ขอสำเร็จพระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ"

เล่ากันว่าบรรดาสัตว์นรกผู้เสวยวิบากกรรมอันร้อนเร่าด้วยเปลวเพลิงนั้น เพียงแค่มีโอกาสได้พบพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์ก็

สามารถบรรเทาความทุกข์ร้อนได้คราวหนึ่ง แม้หากมีโอกาสฟังธรรมจากท่านและปฏิบัติตาม ย่อมได้รับอานิสงส์มากมายมหาศาล นับแต่หลุดพ้นจากโซ่ตรวนแห่งนรกภูมิจนถึงบรรลุอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณเลยทีเดียว

เป็นที่น่าสังเกตว่าเรื่องราวของพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์เน้นเรื่องของนรกภูมิเป็นหลัก โดยเฉพาะรายละเอียดของนรกแต่ละขุมพร้อมทั้งการทรมานของเหล่ายมบาล ซึ่งมีพญายมราชทำหน้าที่เป็นผู้อธิบายวิบากกรรมของสัตว์นรกเหล่านั้น ตรงนี้อาจเป็นไปได้ว่าสมัยนั้นชาวจีนเริ่มไม่สนใจหลักธรรมคำสอน ต่างพากันเบื่อหน่ายแสวงหาประโยชน์อันมิชอบเพื่อตน นักปราชญ์ผู้รอบรู้จึงแต่งเรื่องราวของพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์ขึ้นมา เพื่อให้เป็นอุทาหรณ์สอนธรรมก็เป็นได้

การสนทนาระหว่างพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์กับพญายมราชทำให้เห็นมุมมองชัดเจนว่า ด้วยอานิสงส์แห่งบุญกิริยาวัตถุ ๓ ย่อมสามารถเป็นเกราะป้องกันจากนรกภูมิได้ อีกทั้งสามารถเป็นสะพานเชื่อมโยงให้บิดามารดาหรือญาติพี่น้องได้ออกจากนรกได้เช่นกัน

ตรงนี้เองไปปรากฏในเรื่องราวของพระมาลัยแบบไทยแท้

แม้พระกษิติครรภ์โพธิสัตว์มูลปณิธานสูตรจะแต่งขึ้นมาภายหลังพุทธกาลหลายร้อยหลายพันปีก็ตาม แต่ลักษณะการเล่า

เรื่องก็ดำเนินตามแบบพระสูตรในพระไตรปิฎก กล่าวคือเริ่มต้นด้วยพุทธาธิบายถึงคุณลักษณะอันโดดเด่นของพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์ ตลอดจนอดีตชาติเก่าแต่หนหลัง โดยเฉพาะการช่วยเหลือมารดาจากขุมนรก และการสงเคราะห์สัตว์นรกผู้ทนทุกข์ทรมานจากความเร่าร้อนของนรกภูมิ สุดท้ายพระศรีศากยพุทธเจ้าได้ชี้ให้เห็นถึงอิทธานุภาพของพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์ ตลอดจนอานุภาพแห่งการฟังพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์มูลปณิธานสูตรด้วย

แม้เนื้อหาของพระสูตรจะเน้นความสำคัญของพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์ก็จริง แต่ก็ทำให้ทราบถึงบริบทความเชื่อของชาวจีนในสมัยนั้นเป็นอย่างดี โดยเฉพาะภาพแห่งการทนทุกข์ทรมานของสัตว์นรก เป็นไปได้หรือไม่ว่าความเชื่อเรื่องพระอวโลกิเตศวรหรือพระแม่กวนอิม ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้ แม้ความเมตตาของท่านแผ่ขจายไปทั่วอนันตจักรวาลก็จริง แต่สัตว์นรกผู้เสวยผลวิบากกรรมกลับไม่มีใครสนใจเหลียวแล เมื่อมีการแต่งเรื่องพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์ผู้ประทานพรแก่สัตว์นรก เนื้อหาจึงสอดรับสมบูรณ์ลงตัว เป็นผลให้มนุษย์สบายใจได้ว่าหากทำผิดจนถึงตกนรกหมกไหม้ พระกษิติครรภ์โพธิสัตว์คงสามารถเป็นที่พึ่งได้

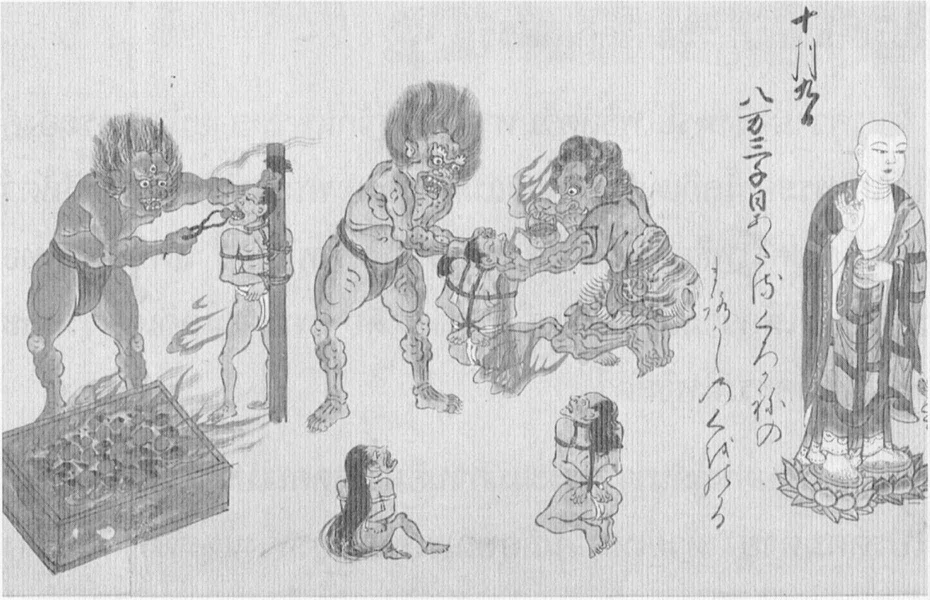
ผู้เขียนเชื่อว่าเรื่องราวของพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์ น่าจะมีอิทธิพลต่อพระมาลัยเถระแบบไทยแท้ไม่น้อย โดยเฉพาะเรื่องการโปรดสัตว์นรกนั้นมีรายละเอียดค่อนข้างเหมือนกันอย่างแยกไม่ออก ยิ่งการสนทนาระหว่างพระมาลัยกับพญายมราชด้วยแล้ว ถ้าดูรายละเอียดอย่างเจาะลึกจะเห็นว่ามีรสชาติของน้ำพริกปลาทูอยู่ไม่น้อย ยิ่งการสอบถามด้วยความอยากรู้อยากเห็นยิ่งไม่ต้องบรรยายเลยว่าเป็นนิสัยของชนชาติใด

เปรียบเทียบพระอวโลกิเตศวร

ความจริงพระโพธิสัตว์มหายานที่รู้จักแพร่หลายมี ๔ พระองค์ ได้แก่ พระอวโลกิเตศวร (พระแม่กวนอิม) พระสมันตภัทรโพธิสัตว์ พระมัญชุศรีโพธิสัตว์ และพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์ แต่ที่ชาวพุทธมหายานให้ความเคารพนับถือมากสุดคือ พระอวโลกิเตศวรและพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์

ชาวจีนต่างรู้กันว่า "**พระแม่กวนอิมโปรดคนเป็น พระกษิติครรภ์โปรดคนตาย**" ด้วยเหตุนั้นลักษณะเครื่องทรงจึงแตกต่างกันอย่างชัดเจน แม้พิธีกรรมก็แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง พระกษิติครรภ์โพธิสัตว์นั้นนิยมกราบไหว้บูชาในงานศพ ส่วนงานมงคลผู้คนจะพากันไปกราบไหว้พระแม่กวนอิม หากเป็นเช่นนี้จึงสันนิษฐานว่าพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์น่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องในการเปิดประตูนรกให้สัตว์นรกออกมารับส่วนบุญกุศลในเทศกาลสารทก็เป็นได้

เมื่อพระมาลัยฉบับศรีลังกาเน้นเรื่องภาคสวรรค์เป็นหลัก ส่วนเรื่องราวของพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์เน้นภาคนรกเป็นพื้น ครั้นเรื่องสองอย่างมาผสมผสานกันจึงทำให้เห็นภาพของเรื่องราวพระมาลัยฉบับไทยแท้ หากข้อสันนิษฐานดังกล่าวเป็นจริง ก็จะสมด้วยคำว่า "**ลังกาจีน**" หมายความว่า เรื่องพระมาลัยเป็นการ

บรรจบพบกันของสองวัฒนธรรม ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากประเทศศรีลังกา ซึ่งเราท่านต่างรู้กันเป็นอย่างดี อีกส่วนหนึ่งมาจากจีน ซึ่งก็ปฏิเสธมิได้เช่นกันว่าบรรพบุรุษของเราชาวไทยโยกย้ายมาจากจีนแผ่นดินใหญ่ สิ่งที่ติดตามมากับบรรพบุรุษก็คือคติความเชื่อ ซึ่งก็คือเรื่องราวของมหายาน

ผู้เขียนจึงเชื่อว่าพระมาลัยเป็นตัวอย่างแห่งการผสมผสานต่างวัฒนธรรม

อีกด้านหนึ่ง พระกษิติครรภ์โพธิสัตว์มักคู่กับพระวัชรปาณิโพธิสัตว์ เพราะทั้งสององค์เป็นภาคอวตารของพระอักโษภย

พุทธเจ้าเฉกเช่นเดียวกัน พระวัชรปาณิโพธิสัตว์ได้รับการยกย่องว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งอำนาจทั้งมวลของพระพุทธเจ้า เหตุเพราะพระองค์ได้รับมอบหมายจากพระอักโษภยพุทธเจ้าให้ทำหน้าที่คุ้มครองรักษาพระศาสนาของพระโกนาคมนพุทธเจ้า

แต่โดยภาระหน้าที่พระวัชรปาณิโพธิสัตว์ชื่อว่าเป็นผู้ปกป้องเหล่านาค เพราะนาคเหล่านี้เป็นผู้ดลบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ท่านจึงได้รับการยกย่องในฐานะเทพแห่งฝนอีกตำแหน่งหนึ่ง ดูเหมือนว่าตำแหน่งนี้จะเป็นที่รู้จักแพร่หลาย ครั้นคติความเชื่อมหายานแผ่ออกไปยังอาณาจักรน้อยใหญ่ ท่านก็ได้รับการนับถืออย่างแพร่หลาย

อาจเป็นไปได้ว่าสมัยโบราณ ความสามารถด้านการกักเก็บน้ำไว้ใช้หรือชลประทานยังไม่มีประสิทธิภาพพอ การทำเกษตรกรรมจำต้องอาศัยน้ำฝนเป็นเรื่องหลัก เมื่อพระวัชรปาณิโพธิสัตว์ขึ้นชื่อด้านการประทานฝน ย่อมเป็นธรรมดาว่าจะต้องได้รับการสักการะเซ่นไหว้เป็นปกติวิสัย ยิ่งหากวิเคราะห์ให้ลึกลงไปในลักษณะของประวัติศาสตร์ตามยุคสมัย ผู้เขียนเชื่อเหลือเกินว่าต้นตอของพระโพธิสัตว์องค์นี้มิใช่อื่นไกล คงเป็นกษัตริย์ผู้เชี่ยวชาญด้านชลประทานเป็นแน่

คติความเชื่อเรื่องพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์น่าจะมีการดัดแปลงเข้ากับวิถีความเชื่อแบบไทยก่อนสมัยสุโขทัยเป็นแน่ ครั้นพุทธศาสนาลังกาวงศ์เผยแผ่สมัยอาณาจักรสุโขทัยแล้ว พระเถราจารย์คงเห็นว่าหากยกเนื้อความจากพระกษิติครรภ์โพธิสัตว์มาทั้งหมดคงไม่เหมาะ จึงดัดแปลงปรับให้เป็นสำนวนของเถรวาทเสีย หลักฐานตรงนี้ปรากฏมีในหนังสือไตรภูมิพระร่วงของพระมหาธรรมราชาลิไท ลองเปิดอ่านดูจะเห็นนัยดังผู้เขียนอ้าง (เปิดเลยอย่าช้า)

เมื่อเราไม่สามารถสืบค้นหาหลักฐานที่สามารถอ้างอิงได้อย่างถูกต้อง จึงจำต้องอาศัยวิธีวิเคราะห์ตามเส้นสายความเชื่อเท่าที่เป็นไปได้ ทั้งนี้เพื่อประเทืองปัญญาของผู้อ่านเป็นหลัก หากท่านใดไม่ชอบวิธีนี้ก็เลือกเอาเฉพาะประเด็นที่เห็นว่าน่าสนใจก็พอ เหมือนเก็บผลไม้ที่ร่วงหล่นตามพื้นดิน ผู้ปรารถนาจะหยิบเสวยก็สามารถเลือกเก็บเลือกกินได้ตามใจชอบ ฉะนั้น

๔
เรื่องราวตามคัมภีร์

เกริ่นนำ

เมื่อบรรยายถึงเรื่องราวของพระมาลัยแบบศรีลังกาและจีนเรียบร้อยแล้ว ทีแรกก็คิดว่าจะชวนท่านผู้อ่านตามรอยพระมาลัยเที่ยวท่องนรกและสวรรค์เสียเลย แต่นึกขึ้นได้ว่าเรื่องราวของพระเถระรูปนี้ก่อนที่จะผ่านมาถึงบ้านเรานั้น ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงมาหลายศตวรรษ และผ่านการขัดเกลาทางคติความเชื่อมาหลายเชื้อชาติ ไม่ต่างจากแม่น้ำเจ้าพระยากว่าจะไหลล่องลงทะเลที่อ่าวไทยต้องพัดผ่านหลายสิบเมืองและหลายร้อยชุมชน

เมื่อดำริเช่นนี้จึงเห็นว่าควรหันวิเคราะห์เจาะลึกคัมภีร์เสียก่อน ส่วนการนิราศนรกสวรรค์ค่อยมาว่ากันอีกที (หรือใครจะไปก่อนก็ไม่ได้ห้ามเพราะไม่ได้จ่ายบัตรคิวอยู่แล้ว)

ทราบกันแล้วว่าพระมาลัยเถระนั้นถือสัญชาติสิงหลเป็นชนชาวเกาะลังกา สมัยอยู่ศรีลังกานั้นเป็นผู้เลิศหรือทรงเอตทัคคะด้านการแสดงเทศนาธรรม กล่าวคือเทศน์แต่ละครั้งมีคนบรรลุมรรคผลนิพพานเป็นจำนวนมาก ส่วนเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์นั้นมีกล่าวถึงบ้างพอเป็นนัยให้เห็นว่าท่านเป็นพระอรหันต์ขีณาสพรูปหนึ่งเท่านั้น

เหตุที่เป็นเช่นนี้สันนิษฐานว่า อาจเป็นเพราะจริตของชาวพุทธศรีลังกาไม่นิยมให้พระอรหันต์สาวกเสมอพระศาสดาเจ้าก็เป็นได้ แม้ปัจจุบันวันนี้หากพระภิกษุสงฆ์รูปใดอวดอ้างว่าเป็นพระอรหันต์ผู้ทรงอภิญญา เห็นจะไม่พ้นถูกชาวพุทธโจมตีด้วยผรุสวาท บางทีหนักหน่อยถึงขั้นทำร้ายร่างกายเลยทีเดียว นี้ถือว่าเป็นกุสโลบายเชิงจารีตประเพณีอันประสบความสำเร็จยิ่ง (หากนำมาปรับใช้บ้านเราคงดีไม่น้อย)

สำหรับเรื่องราวของพระมาลัยเถระนอกเกาะลังกานั้น หลักฐานบอกว่ามีกล่าวถึงครั้งแรกบนดินแดนพม่ารามัญในนามว่ามาเลยยสูตร โดยระบุว่ามีการเทศน์เรื่องพระมาลัยในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เทศน์เรื่องเวสสันดรชาดกในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ และเทศน์เรื่องธรรมจักรกัปปวัตนสูตรในวันแรม ๑ ค่ำ เดือนมฤคศิระ

นักวิชาการบางท่านบอกว่ามาเลยยสูตรนี้เองเป็นต้นแบบให้เกิดมีคัมภีร์เกี่ยวกับพระมาลัยหลายสำนวนในประเทศไทย

ตรงนี้ถูกต้องหรือไม่เห็นสมควรมาวิเคราะห์กันลงลึกในละเอียด

มาเลยยเทวัตเถรวัตถุ

สำหรับคัมภีร์เกี่ยวกับพระมาลัยเถระเล่มแรกที่แต่งบนแผ่นดินไทย ชื่อว่ามาเลยยเทวัตเถรวัตถุ นักวิชาการหลายต่อหลายท่านล้วนเชื่อว่าคัมภีร์เล่มนี้ ได้รับอิทธิพลมาจากมาเลยยสูตร

ของพม่า อาจเป็นเพราะเห็นว่าพม่าโดดเด่นด้านวรรณกรรมก่อนอาณาจักรไทยหลายศตวรรษ หรือเพราะลัทธิลังกาวงศ์ผ่านดินแดนพม่าก่อนล่วงเลยมาถึงประเทศไทย หรือว่าพุทธศาสนาลัทธิพุกามของพระเจ้าอโนรธามังช่อได้แผ่กระจายครอบคลุมบริเวณส่วนใหญ่ของแผ่นดินไทย

แต่การพูดเช่นนี้ดูเหมือนจะให้น้ำหนักความเป็นปราชญ์ของพระสงฆ์ไทยน้อยไป พระสงฆ์ไทยเราก็เชี่ยวชาญแตกฉานในคัมภีร์พระพุทธศาสนาไม่ด้อยกว่าพระสงฆ์พม่ารามัญ ผู้เขียนเชื่อแน่ว่าคัมภีร์เล่มนี้น่าจะเป็นผลงานของพระสงฆ์ไทยนี่แหละ และอาจจะได้รับคำแนะนำช่วยเหลือจากพระสงฆ์ศรีลังกา ซึ่งสมัยนั้นมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกันแล้ว เพราะมีหลักฐานว่าพระสงฆ์ไทยได้เดินทางไปบวชแปลงเป็นลัทธิลังกาวงศ์หลายครั้งหลายคราต่างกรรมต่างวาระ

คัมภีร์มาเลยยเทวัตเถรวัตถุเล่มแรกน่าจะแต่งที่อาณาจักรสุโขทัย อาจเป็นการเรียบเรียงเรื่องราวเกี่ยวกับพระมาลัยเถระพอให้เป็นอุปกรณ์การเทศน์สอนชาวบ้าน บางทีอาจผสมผสานคติความเชื่อมหายานเข้ามาด้วย และอาจกล่าวถึงนรกสวรรค์และโลกแห่งพระศรีอาริย์ เพราะศิลาจารึกหลายแห่งก็กล่าวถึงคติความเชื่อเหล่านี้เช่นเดียวกัน

สันนิษฐานว่าเบื้องต้นเนื้อหาซึ่งเป็นภาษาบาลี อาจขาดความกลมกลืนสอดคล้องหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกัน พูดแบบภาษาชาวบ้านคือไม่ตอบสนองความต้องการของผู้ฟัง จึงเป็นเหตุให้มีการเรียบเรียงขึ้นใหม่ที่อาณาจักรล้านนา ความสมบูรณ์ลงตัวจึงปรากฏดังรายละเอียดที่เราเห็นกันในปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาเนื้อหาของคัมภีร์มาเลยยเทวัตเถรวัตถุอย่างละเอียดจะเห็นว่า ไม่ให้รายละเอียดของเหตุการณ์บ้านเมืองแต่อย่างใด มุ่งเน้นสารัตถธรรมซึ่งเป็นแก่นแกนของเรื่อง โดยย้ำให้เห็นถึงกรรมดีและกรรมชั่วตลอดถึงวิบากที่หมู่มนุษย์พากันเสพเสวย หลังจากละกายสังขารไปสู่ปรภพโลกหน้าแล้ว เนื้อหาหลักจึงเน้นไปเรื่องกรรมดี อานิสงส์แห่งกรรมดี และการชี้ให้

เห็นถึงผลการให้ทาน การทำนุบำรุงพระศาสนา และการปฏิบัติตนเพื่อให้ได้เกิดในยุคพระศรีอาริย์

ประเด็นที่ผู้เขียนกล้ายืนยันว่าคัมภีร์มาเลยยเทวัตเถรวัตถุเป็นผลงานของพระสงฆ์ไทยนั้น มิใช่ใช้กำปั้นทุบดินให้เจ็บมือเปล่า แต่มีเหตุผลรองรับทั้งด้านการเมืองและการศาสนา

ประวัติศาสตร์บอกไว้ว่าศรีลังกาและพม่าเป็นมิตรกันมายาวนาน นับตั้งแต่พระเจ้าวิชัยพาหุแห่งเกาะลังกากับพระเจ้าอโนรธามังช่อแห่งอาณาจักรพุกาม แต่ครั้นย่างเข้าสู่สมัยพระเจ้าปรากรมพาหุมหาราชชาวลังกา กับเกิดความบาดหมางขัดแย้งอย่างรุนแรงกับพระเจ้านรปติสินธุแห่งอาณาจักรพุกาม เป็นเหตุให้กษัตริย์ลังกายาตราทัพอันยิ่งใหญ่เข้าโจมตีอาณาจักรพุกาม ทำให้สองอาณาจักรขาดสัมพันธไมตรีหลายทศวรรษ

เมื่อการเมืองขัดแย้งการศาสนาก็ต้องเปลี่ยนทิศทางเป็นธรรมดา

หลักฐานบอกไว้ว่าพระเจ้าปรากรมพาหุมหาราช ได้หันไปสร้างสัมพันธไมตรีกับอาณาจักรตามพรลิงค์ บริเวณดินแดนภาคใต้ของประเทศไทย จนอาณาจักรแห่งนี้ก่อเกิดและพัฒนามาเป็นอาณาจักรมั่นคงด้วยพระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ ความ

รุ่งเรืองดังกล่าวสามารถพบเห็นได้จากศาสนสถาน นิทานพื้นบ้าน หรือแม้แต่วรรณกรรมลายลักษณ์หลายต่อหลายเล่ม

หลักฐานเชิงประจักษ์ก็คือพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช นั้นเอง

อีกด้านหนึ่งการที่กษัตริย์ลังกาหันหน้ามาสร้างมิตรภาพกับเพื่อนใหม่แห่งดินแดนภาคใต้ของไทยอาจมองได้อีกด้าน กล่าวคือ เมื่อเกิดความขัดแย้งกับพม่า ความสำคัญทางการค้าก็ลดบทบาทลงไป การหันมาผูกมิตรกับอาณาจักรตามพรลิงค์จึงมิใช่สาเหตุอื่นนอกจากเรื่องการค้าเท่านั้น เป็นการเปิดเวทีการค้าแข่งกับพม่ารามัญนั่นเอง

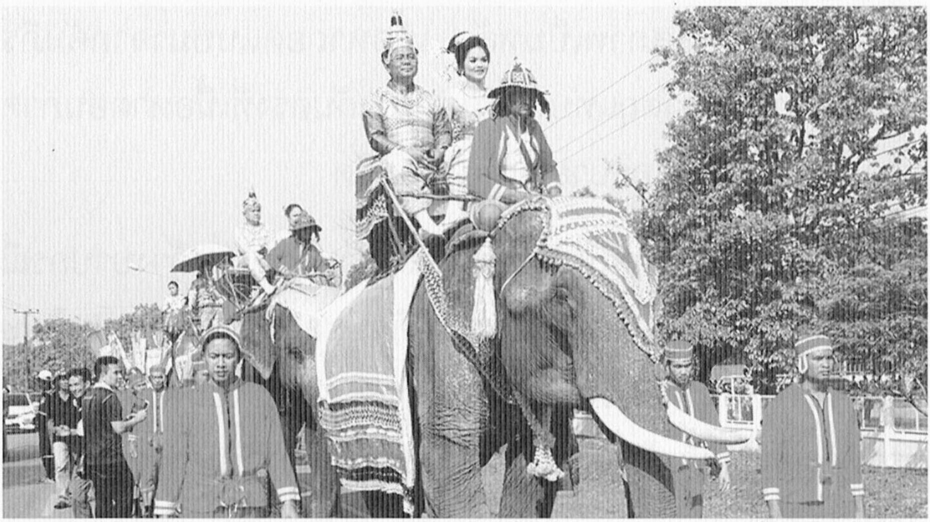
นับแต่นั้นมา ความเป็นลังกาทุกสิ่งอย่างได้หลั่งไหลถ่ายทอดลงสู่อาณาจักรแห่งนี้

เรื่องราวของพระมาลัยเถระฉบับศรีลังกาน่าจะเป็นที่รู้จักของพระสงฆ์ไทยนับแต่สมัยนั้นแล้ว แต่คงไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายจนซาบซึ้งฝังใจ อาจเป็นเพราะความโดดเด่นของความเชื่อพื้นถิ่นได้บดบังเรื่องราวของพระมาลัยเถระเสีย หรืออาจเป็นเพราะความสนใจของชาวตามพรลิงค์มุ่งไปที่เรื่องราวของเจ้าหญิงเหมมาลาและเจ้าชายทันตกุมาร ซึ่งเป็นผู้อัญเชิญพระเขี้ยวแก้วจากอินเดียประเทศมาประดิษฐานที่หาดทรายแก้ว (ปัจจุบันคือเมืองนครศรีธรรมราช)

ต่อมาครั้นลัทธิลังกาวงศ์ได้เผยแผ่ไปยังอาณาจักรสุโขทัย เรื่องราวของพระมาลัยเถระแบบศรีลังกาก็ติดตามไปด้วย และน่าจะได้รับความนิยมจนมีการแต่งคัมภีร์และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสมัยต่อมา เช่นนี้เองจึงเกิดมีคัมภีร์มาเลยยเทวัตเถรวัตถุฉบับสุโขทัยและฉบับล้านนาตามลำดับ

ครั้นเวลาเนิ่นนานออกไปความนิยมเรื่องพระมาลัยเถระ คงไม่สามารถตอบสนองความสนใจของชาวพุทธได้ พระพุทธวิลาศเถระชาวล้านนาจึงแต่งคัมภีร์อธิบายขึ้นอีกเล่มชื่อว่าฎีกามาลัยสูตร

ด้วยการผสมแทรกเรื่องราวหลายอย่างเข้ามา โดยเฉพาะภาพนรกนั้นว่ากันว่าพิสดารลึกซึ้งยิ่งนัก จึงทำให้เรื่องราวของพระมาลัยเถระฉบับไทยแท้สมบูรณ์ลงตัว แต่น่าเสียดายไม่สามารถหาหลักฐานมายืนยันว่า บรรยากาศของนรกในคัมภีร์ฎีกามาลัยสูตรกับคัมภีร์เตภูมิกถาถอดแบบมาจากเบ้าหลอมเดียวกันหรือไม่ แต่ช่างเหมาะเจาะลงตัวถูกจริตคนไทยแท้ เสมือนเป็นกฎหมายเชิงจริยธรรมของชาวไทยมานับแต่บัดนั้น

เรื่องราวพระมาลัยเถระแบบไทย

คัมภีร์ฎีกามาลัยสูตรเล่มนี้เองเป็นต้นแบบเรื่องราวพระมาลัยหลายต่อหลายสำนวน แพร่หลายกระจายไปทั่วดินแดนอุษาคเนย์

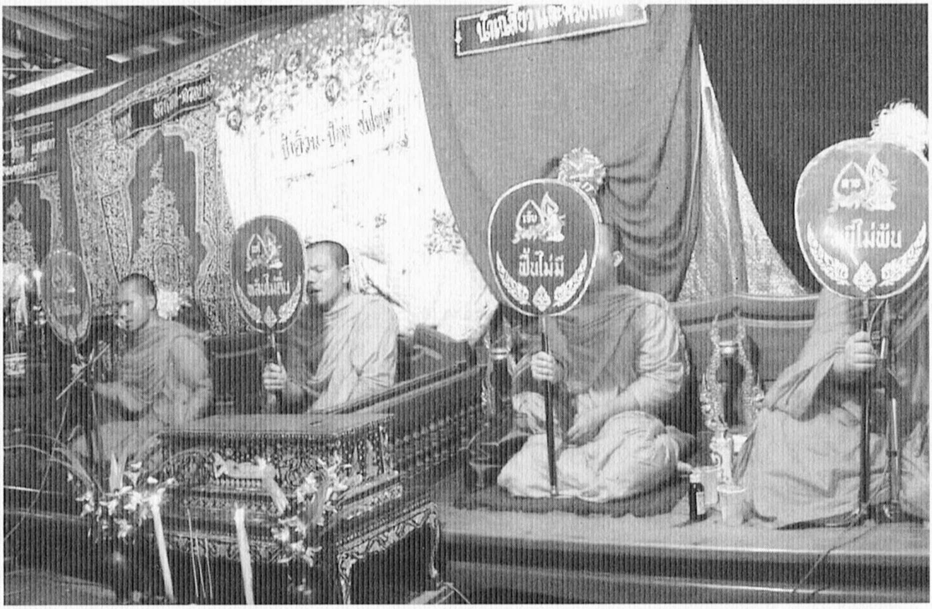
โดยเฉพาะเขมรและลาวนั้นต่างนิยมแพร่หลายตั้งแต่สามัญชนคนชาวบ้านไปจนถึงเชื้อพระวงศ์ชั้นสูง ในขณะที่เมืองไทยเองมีการนำมาปรับแต่งให้เป็นสำนวนพื้นถิ่น แต่หากตรวจสอบเนื้อหาอย่างละเอียดก็ไม่ได้แตกต่างกันมากมายแต่อย่างใด

เริ่มต้นที่พระมาลัยคำหลวงก่อน คัมภีร์เล่มนี้เป็นพระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร พระโอรสของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ขณะนั้นดำรงพระอิสริยยศเป็นพระมหาอุปราชวังหน้า ลักษณะการแต่งใช้โคลงสี่สุภาพเป็นหลัก เนื้อหาถอดแบบมาจากคัมภีร์มาเลยยเทวัตเถรวัตถุแทบทั้งหมด ต่างกันตรงที่เนื้อหาตอนภาคนรกเท่านั้น เพราะอธิบายไว้เพียงน้อยนิด

ว่ากันว่าพระองค์นิพนธ์พระมาลัยคำหลวง เพื่อล้างบาปกรณีพระองค์เคยฟันกรมหลวงสุเรนทรพิทักษ์ขณะทรงผนวชเป็นภิกษุจนจีวรขาด ซึ่งกรมหลวงสุเรนทรพิทักษ์พระองค์นี้เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ (เรื่องนี้ซับซ้อนนักเห็นควรหาหนังสืออ่านประกอบ)

ฉบับต่อมาคือพระมาลัยกลอนสวด ถือว่าเป็นวรรณกรรมของภาคกลางมีแพร่หลายทุกวัด แต่ละฉบับมีเนื้อหาคล้ายคลึงกันแตกต่างกันบ้างก็เฉพาะถ้อยคำและสำนวนเท่านั้น โดยส่วนใหญ่

เนื้อหาจะเน้นภาคนรกเป็นหลัก ด้วยการบรรยายสภาพของนรกอย่างน่ากลัว เพื่อให้เห็นวิบากของการทำบาป สันนิษฐานว่าผู้ปรับแก้สำนวนคือพระสงฆ์ ซึ่งเชี่ยวชาญในการเทศนา ทั้งนี้เพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจของชาวบ้าน

คัมภีร์เล่มนี้แต่งสมัยเดียวกับพระมาลัยคำหลวง โดยอาศัยหลักฐานจากคัมภีร์มาเลยยเทวัตเถรวัตถุและคัมภีร์ฎีกามาลัยสูตรเป็นหลัก อาจเป็นไปได้ว่าพระมาลัยคำหลวงแพร่หลายเฉพาะชาววังที่มีการศึกษาในการขีดเขียน ส่วนพระมาลัยกลอนสวดน่าจะเป็นที่นิยมของชาวบ้านผู้ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ และ

สำคัญเนื้อหาพระมาลัยกลอนสวดน่าจะมีการนำไปใช้ในการเทศนาปุจฉาวิสัชนาเป็นแน่ เพราะสามารถแพร่หลายได้ง่ายกว่าตำรา

ถัดมาเป็นมาลัยหมื่นมาลัยแสน ซึ่งถือว่าเป็นวรรณกรรมอีสาน เนื้อหาทั้งหมดถอดแปลมาจากคัมภีร์มาเลยยเทวัตเถรวัตถุ เพราะเนื้อหาเกือบทั้งหมดไม่ได้ผิดแผกแตกต่างอันใด และคัมภีร์เล่มนี้ได้ต้นแบบมาจากอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งนำมาจากอาณาจักรล้านนาอีกทอดหนึ่ง

เนื้อหาของคัมภีร์แบ่งเป็น ๒ ภาค กล่าวคือ ภาคแรกเรียกว่ามาลัยหมื่นบรรยายถึงพระมาลัยเถระสนทนากับพระอินทร์ว่าด้วยเรื่องวิบากแห่งกุศลของเหล่าเทวดาผู้มาบูชาพระเจดีย์จุฬามณี ส่วนภาคหลังเรียกว่ามาลัยแสน กล่าวถึงพระเถระสนทนากับพระศรีอาริย์ว่าด้วยมนุษย์และรายละเอียดเกี่ยวกับศาสนาของพระองค์

คัมภีร์เล่มนี้มีกลิ่นอายของความเป็นชนชาวล้านช้างค่อนข้างมาก แม้จะมีการปรับแต่งสำนวนมาหลายต่อหลายครั้ง ความดีงามตามแบบของชาวล้านนาก็หาได้จางหายไม่ ถือได้ว่ามาลัยหมื่นมาลัยแสนเป็นวรรณกรรมล้ำค่าอีกเล่มหนึ่งของชาวอีสาน และยังทรงอิทธิพลถึงปัจจุบัน

ส่วนมาลัยต้นมาลัยปลายก็สำคัญเช่นเดียวกัน เพราะเป็นวรรณกรรมสำคัญของภาคเหนือ หากตรวจสอบเนื้อหาอย่างละเอียดจะเห็นว่า มาลัยต้นมาลัยปลายก็คือมาลัยหมื่นมาลัยแสนของอีสานนั้นเอง เพราะทั้งสองคัมภีร์ถอดแปลจากคัมภีร์มาเลยยเทวัตเถรวัตถุเช่นเดียวกัน บางทีอาจจะเป็นฉบับเดียวกันก่อนจะแยกย้ายมารู้จักแพร่หลายในอาณาจักรล้านช้างภายหลัง

สุดท้ายคือมาลัยสูตร ซึ่งเป็นฉบับสำนวนเทศน์ปุจฉาวิสัชนาส่วนใหญ่พบเห็นบริเวณภาคกลาง ไม่สามารถระบุได้แน่นอนว่าคัมภีร์เล่มนี้คัดลอกสำนวนมาจากคัมภีร์เล่มใด เพราะโดยรวมมี

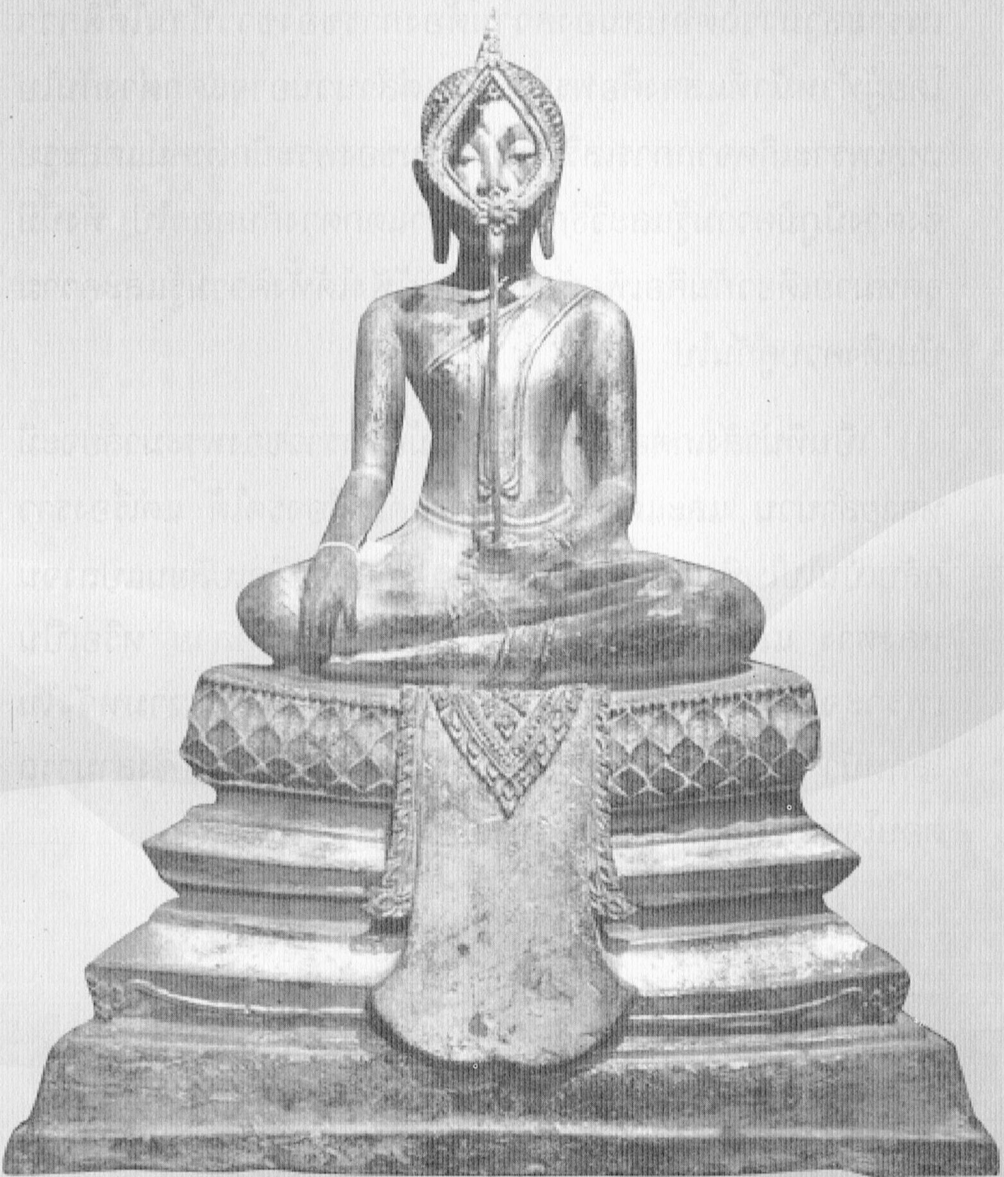
เนื้อหาคล้ายมาเลยยเทวัตเถรวัตถุ พระมาลัยคำหลวง พระมาลัยกลอนสวด มาลัยหมื่นมาลัยแสน หรือแม้แต่มาลัยต้นมาลัยปลาย

สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นการถอดแบบมาจากคัมภีร์น้อยใหญ่ดังกล่าว แต่มีการปรับปรุงเนื้อหาและสำนวนให้เหมาะสมสำหรับนำไปเทศน์สั่งสอนชาวบ้าน ลักษณะการเทศน์นั้นสาธกยกผู้เทศน์เป็น ๔ องค์ กล่าวคือ พระมาลัยเถระ พญายมราช พระอินทร์ และพระศรีอาริย์ แต่ละองค์ต่างทำหน้าที่ถามตอบและอธิบายเรื่องราวตามนัยแห่งคัมภีร์

คัมภีร์มาลัยสูตรเห็นจะเป็นที่รู้จักแพร่หลายกว่าคัมภีร์เล่มอื่น เพราะสามารถตอบสนองความต้องการของชาวบ้านได้ดีกว่า โดยผู้ทำหน้าที่แสดงคือพระสงฆ์ แต่สำนวนอาจแตกต่างกันไป เหตุเพราะเกิดจากการเสริมเนื้อความของพระนักเทศน์แต่ละรูป ซึ่งต่างมีภูมิความรู้และวิธีการเทศนาแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้มีจุดหมายเดียวกันคือเพื่อต้องการให้ผู้ฟังได้ทั้งความรู้และความบันเทิงควบคู่กันไป

เป็นที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งคือ แม้เรื่องราวของพระมาลัยจะมีหลายสำนวน และแตกต่างพื้นที่ตั้งแต่เหนือจรดใต้ แต่เรื่องราวกลับเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ไม่แปลกแยกหรือเปลี่ยนแปลงจนหลงทาง และเป็นชื่นชอบของคนไทยไม่เสื่อมคลาย หรือเป็นเพราะจริตคนไทยชอบอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์และความหวังในโลกหน้า จึงโหยหาพระอรหันต์แบบพระมาลัยเถระ ซึ่งสามารถตอบโจทย์ทั้งโลกนี้และโลกหน้าอย่างลงตัว

๕

พระมาลัยเถระท่องนรกสวรรค์

พระเถระท่องยมโลก

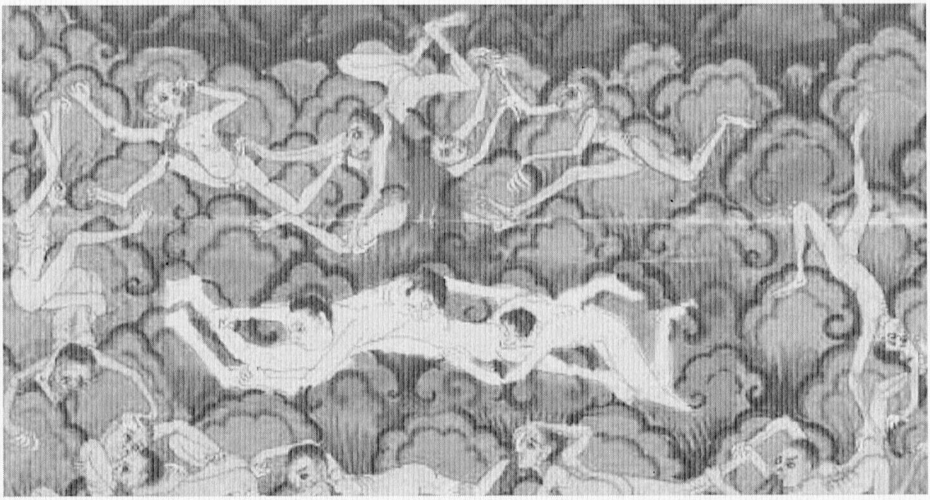
บอกผู้อ่านมาแต่บทแรกแล้วว่าจะนำพาไปทัวร์นรกสวรรค์กับพระมาลัยเถระ แต่เป็นอันต้องแวะออกนอกทางหยิบเรื่องโน้นเรื่องนี้มาเล่าจนกลายเป็นสัพเพเหระ บางคนหงุดหงิดรำคาญรีบล่วงหน้าไปก่อนก็คงมี เอาเป็นว่าบทนี้เราไปทัวร์กันแน่นอน สำหรับผู้อ่านที่สนใจไม่ต้องมีการจองตั๋ว ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย แต่มีคำเตือนว่าไปแล้วให้รีบตามมัคคุเทศก์ให้ทัน หากมัวเถลไถลเพลิดเพลินดูตามรายทางกลับมาไม่ทันโทษกันไม่ได้นะ

เราทราบกันดีแล้วว่าพระมาลัยเถระนั้นเป็นพระอรหันต์ทรงอภิญญา หมายความว่าทรงฤทธิ์จะเหาะเหินไปไหนก็เพียงกำหนดจิตเข้าฌานก็เป็นอันสำเร็จดังมโนรถ ด้วยความเป็นผู้ทรงอภิญญา

อีกทั้งเมตตาสงเคราะห์สรรพสัตว์ จึงเป็นเหตุให้พระเถระเดินทางเข้าออกสามโลกโดยไม่จำเป็นต้องใช้วีซ่า เพราะไม่ว่าจะไปยมโลกหรือสวรรคโลกก็ล้วนได้รับการต้อนรับอย่างดี ไม่ต่างจากแขกวีไอพีเหมือนโลกมนุษย์ปัจจุบัน

เรื่องราวของพระมาลัยเถระนั้นเลือกที่จะไปเยือนนรกก่อน ไม่ทราบสาเหตุว่าเหตุใดพระเถระท่านจึงเลือกเช่นนั้น หากพิเคราะห์ดูตามลักษณะของมนุษย์สามัญอย่างเราท่าน ระหว่างคนสุขสบายกับคนทุกข์เพราะเจ็บไข้ได้ป่วย เราก็ต้องเลือกไปให้กำลังใจคนกำลังทุกข์ก่อน ส่วนคนสุขสบายค่อยหาเวลาไปเยี่ยมที่หลัง (หรือว่าไม่จริง) หากตรงกันข้ามจากนี้แสดงว่าตัวเราต้องรีบเปลี่ยนพฤติกรรมโดยไว ไม่เช่นนั้นถือว่าเป็นคนประเภทเลือกคบคนเพราะผลประโยชน์

การลงไปยังยมโลกนั้นจำต้องพบกับพญายมราชก่อนเพราะเป็นใบผ่านทาง พญายมราชนั้นเห็นจะรู้จักพระสงฆ์องค์เจ้าเป็นอย่างดี พอเห็นผ้ากาสาวพัสตร์ก็ก้มกราบโดยไม่สงสัยแต่อย่างใด ครั้นสนทนาถามไถ่ชื่อเสียงเรียงนามและวัตถุประสงค์ของการมาแล้ว ยิ่งศรัทธาพระมาลัยเถระมากขึ้นดีใจที่พระมาโปรดเพราะแต่ไหนแต่ไรมาไม่เคยมีพระสงฆ์ผ่านมาในลักษณะนี้ ยกเว้นพวกทำกรรมชั่วในผ้าเหลืองแล้วมาเสวยผลกรรม

พระมาลัยเถระนั้นแจ้งพญายมราชว่าเหตุที่มาครั้งนี้ เพื่อต้องการนำเอาเรื่องราวของสัตว์นรกไปเทศนาสั่งสอนให้มนุษย์โลกได้รับรู้ถึงบาปกรรม จะได้เกรงกลัวละอายต่อการทำบาป เพราะชาวโลกนั้นหนักเรื่องบาปมากกว่าเรื่องบุญ หากได้ทราบถึงความทุกข์ทรมานของสัตว์นรกแล้ว จะได้เกิดความเกรงกลัวหันมาทำความดีมากขึ้น ครั้นฟังดังนั้นพญายมราชได้ยกมือสาธุเห็นด้วยอย่างยิ่ง เพราะปัจจุบันนี้นรกภูมิก็แออัดยัดเยียดจนไม่มีที่จะยืนแล้ว

พระมาลัยเถระถามพญายมราชว่า จะรู้ได้อย่างไรว่าใครสมควรเข้าคอร์สควบคุมพฤติกรรมในนรกภูมิ มีวิธีแสกนด้วยระบบเทคโนโลยีอันล้ำสมัยหรือไม่

พญายมราชตอบพระเถระว่า พระคุณเจ้า ไม่มีอะไรสลับซับซ้อน เพียงแต่ตอบปัญหาว่าเทวทูต ๕ คืออะไร และเมื่อเห็นเทวทูต ๕ แล้ว มีความรู้สึกอย่างไร? หากสามารถตอบปัญหานี้ได้อย่างกระจ่างชัดเจนก็เป็นอันผ่านด่านไม่ต้องมาทนทุกข์ในนรกภูมิแล้ว

“**เทวทูต ๕ คืออะไรบ้าง**” พระเถระถาม

พญายมราชตอบว่า เทวทูต ๕ คือ คนเกิด คนแก่ คนเจ็บ คนถูกจองจำ และคนตาย หากเคยเห็นแล้วคิดตรองตามด้วยเหตุและผล ก็จะพบสาเหตุแล้วเกิดความสังเวชใจ แต่โดยมากผู้ผ่านเข้าสู่ประตูนรกจะตอบไม่ได้ เพราะสัญญาชาติเก่าแต่หนหลังตัดขาดไป จึงต้องเสวยกรรมทุกข์ทรมานในนรกภูมิจนกว่าจะหมดเวรหมดกรรม

หากเราพิจารณาตามความเป็นจริง เห็นว่าเป็นเรื่องยากนักที่คนไปยืนอยู่ตรงนั้นจะสามารถตอบปัญหาพญายมราชได้ เพราะภาพเบื้องหน้าล้วนแล้วแต่น่ากลัวหวาดเสียวสยดสยอง ทั้งเสียงกรีดร้องด้วยความเจ็บปวดทรมาน ทั้งเสียงคำรามของเหล่ายมบาล อีกทั้งเสียงของอาวุธเหล็กที่กระทบกัน เพียงแค่อ้าปากก็แทบจะไม่มีเสียงหลุดออกมาจากคอแล้ว

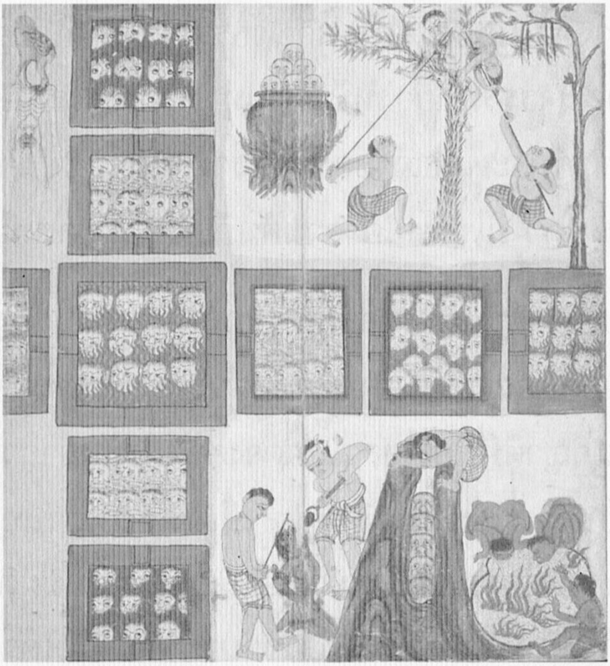
พระมาลัยเถระนั้นแจ้งพญายมราชว่าอยากจะเที่ยวชมนรกทุกขุมจะได้รู้แจ้งเห็นจริง พญายมราชยินดีอย่างยิ่งพร้อมทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์กิตติมศักดิ์นำบรรยายถวายความรู้ทุกซอกทุกมุมทุกขุมโดยไม่มีการปิดบัง แต่ละขุมที่พระเถระผ่านไปล้วนเกิดความสังเวชสลดใจ เพราะมีแต่เสียงโหยหวนกรีดร้องด้วยความเจ็บปวดทรมานน่าเวทนา ด้วยความเมตตาปรารถนาสงเคราะห์พระเถระจึงผ่อนหนักให้เป็นเบา ด้วยการบันดาลอิทธาภิสังขารให้ยมบาลหยุดทรมานสัตว์นรกชั่วคราว บางแห่งก็บันดาลให้ฝนตก บางแห่งก็ดับไฟนรกชั่วคราว บางแห่งก็บันดาลให้เกิดสายฝนรสหวานเพื่อสัตว์นรกผู้โหยหิวได้ดื่มกิน บางแห่งก็แสดงเทศนาธรรมเพื่อให้กำลังใจ

นรกแต่ละขุมที่พระมาลัยเถระผ่านไปก็จะได้ยินสัตว์นรกแต่ละตัว ประกาศชื่อโคตรตระกูลของตัวเอง ยกมือไหว้วานพระเถระไปบอกญาติพี่น้องให้ช่วยทำบุญทำทานอุทิศส่วนกุศลถึงตน จะได้รอดพ้นจากพันธนาการอันแสนโหดร้ายทรมาน และไปเกิดในภพภูมิที่ดีกว่านี้

สถานภาพพญายมราช

มีเรื่องน่าสนใจอย่างหนึ่งคือ พระมาลัยเถระได้ถามถึงที่มาที่ไปเกี่ยวกับตำแหน่งของพญายมราชว่าต้องผ่านการศึกษาและทดสอบจากสถาบันไหน ใครเป็นผู้กำหนดให้มาดำรงตำแหน่งนี้และมีความพอใจมากน้อยแค่ไหน (ภาษาสมัยใหม่เข้าเรียกว่าการสัมภาษณ์เชิงสังเกตการณ์)

พญายมราชคงเห็นว่าหากตอบไปจะเป็นนิทานเรื่องยาว จึงอธิบายเพียงว่าสรรพสัตว์ดำเนินไปด้วยกรรม กรรมเป็นตัวส่งให้เป็น การมาดำรงตำแหน่งพญายามราชก็เป็นเพราะเศษเสี้ยวของกรรมนำพามา และเมื่อดำรงตำแหน่งแล้วก็ต้องทำหน้าที่ไม่ให้บกพร่อง ส่วนการทรมานสัตว์นรกก็เป็นหน้าที่ คำว่าสงสารนั้นย่อมมีไม่ต่างจากปุถุชนคนทั่วไป แต่หน้าที่รับผิดชอบไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ครั้นได้ฟังเช่นนี้พระมาลัยเถระยินดีนักได้สาธุการพร้อมอำลากับโลกมนุษย์

ใครมีปัญหาต้องการอยากรู้มากกว่านี้ก็อยู่คุยกับพญายมราชได้ หรือจะอยู่สังเกตการณ์เพิ่มเติมจนกว่าจะรู้ละเอียดแน่ชัดก็ไม่ว่ากัน เพราะนรกภูมิเปิดกว้างสำหรับทุกคนอยู่แล้ว

หากเราศึกษารายละเอียดจะเห็นว่าเป้าหมายที่พระมาลัยเถระมุ่งหน้าลงไปสู่ยมโลกนั้น มิได้ไปพบพระญายมราชเพื่อสนทนาธรรม หรือมิได้ไปทัศนาสัตว์นรกที่ถูกจองจำหรือทรมานเพราะกรรมเก่าแต่หนหลัง แต่ต้องการเก็บข้อมูลรายละเอียดทั้งการรับรู้ด้วยสายตาและได้ยินเรื่องราวจากปากเหล่ายมบาล เพื่อเป็น

หลักฐานอ้างอิงในการแสดงเทศนาธรรมแก่ชาวโลก นี้คือหลักแห่งการเทศนาธรรมอย่างหนึ่งในพุทธศาสนา ลักษณะเช่นนี้มีต้นแบบมาจากพระพุทธเจ้าของชาวเราทั้งหลาย เป็นการเทศน์ในสิ่งที่รู้และเห็นมา มิใช่มโนเอาตามคัมภีร์และตำราเหมือนบางรูป

กล่าวกันว่าครั้นพระมาลัยเถระกลับมาจากนรกภูมิแล้ว ได้นำข่าวไปบอกแก่ญาติพี่น้องของสัตว์นรกทุกตัวตน จนเป็นเหตุอัศจรรย์ใจแก่ญาติพี่น้องเหล่านั้น ต่างศรัทธาหันมาถวายสักการะพระเถระเป็นจำนวนมาก ผู้คนเหล่านี้เองเป็นพยานบุคคลยืนยันเวลาพระเถระแสดงธรรมเทศนาเรื่องนิรยกถา จนมีผู้คนเกรงกลัวตัวบาปพากันหันมาทำความดีเป็นจำนวนมาก นับได้ว่าการนิราศนรกภูมิครั้งนี้มิได้เสียประโยชน์แต่อย่างใด

พระเถระท่องโลกสวรรค์

อยู่มาวันหนึ่งพระมาลัยเถระได้พบอุบาสกเข็ญใจคนหนึ่งถือดอกบัวชูเหนือหัวกล่าวคำบูชาพระเขี้ยวแก้วซึ่งประดิษฐานบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ด้วยจิตเป็นกรุณาพระเถระจึงอาสานำดอกบัวไปถวายพระเขี้ยวแก้วบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เพียงบันดาลอิทธาภิสังขารพระเถระก็ไปปรากฏตัวบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ยังไม่ทันเอ่ยปากถามอะไรใคร ก็มีบุรุษกายสีเขียวพร้อมเครื่องทรงสีเขียว

มายืนอยู่ด้านหน้า พร้อมยกมือพนมวันทาสอบถามชื่อเสียงเรียงนาม ครั้นทราบว่าผู้ยืนอยู่ด้านหน้าตนเป็นพระอินทราธิราช ผู้ปกครองสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พระเถระก็กล่าวสาธุการยินดี

จากนั้นพระอินทราธิราชได้นิมนต์พระเถระไปยังไพชยนต์ปราสาทอันสวยงามอลังการ พรั่งพร้อมด้วยนางฟ้านางอัปสรสวยสดงดงามเป็นอันมาก นอกจากนั้นยังได้ถามปัญหาอันลุ่มลึกมากมายหลายข้อ เนื่องจากพระมาลัยเถระเป็นพระอรหันต์ประเภทปฏิสัมภิทา จึงมิใช่เรื่องยากในการตอบปัญหาธรรม ไม่ว่า

คำถามจะเป็นโลกียวิสัยหรือลุ่มลึกแบบโลกุตตระ พระเถระก็ล้วนสามารถอธิบายจนพระอินทราธิราชกระจ่างชัด ถึงขนาดเปล่งเสียงสาธุการอันดัง

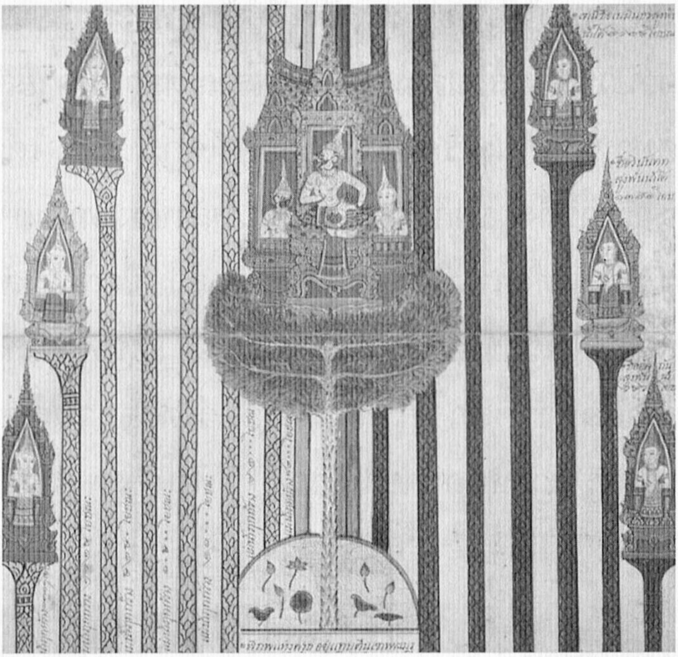
ครั้นแล้วพระเถระได้ทดสอบเชาวน์ปัญญาพระอินทราธิราชบ้าง นับตั้งแต่เรื่องความมากชื่อเสียงเรียงนาม ความมากภรรยาและความมากบุญญาธิการ ปัญหาทุกข้อพระอินทราธิราชสามารถตอบได้อย่างฉะฉาน แต่พอมาถึงเรื่องบุญญาธิการเสียงกลับแผ่วลงโดยสารภาพว่าเรื่องบุญนั้นยังเป็นรองเทพบุตรอีกหลายองค์ เวลาเทพบุตรเหล่านั้นเดินทางมาใกล้ ตนต้องรีบหลบเพราะรัศมีสู้ไม่ได้จึงเป็นเหตุให้ต้องหาช่องทำบุญกับพระอรหันต์หลายครั้ง

สำนวนไทยว่า **"แข่งเรือแข่งพายแข่งได้ แข่งบุญวาสนาแข่งไม่ได้"** เห็นจะมาจากตรงนี้

พระเถระสนทนากับพระอินทราธิราชจนสมควรแก่เวลาแล้ว จึงได้ถามว่าภายในพระจุฬามณีเจดีย์ประดิษฐานอะไร พระอินทราธิราชได้ตอบพระเถระว่า ประดิษฐานพระโมลีของเจ้าชายสิทธัตถะสมัยอธิษฐานออกผนวชที่ฝั่งแม่น้ำอโนมานทีและพระเขี้ยวแก้วสมัยโทณพราหมณ์แจกพระบรมสารีริกธาตุ

พระเถระนั้นทราบว่าพระอินทราธิราชได้ขโมยพระเขี้ยวแก้วมาจากมวยผมของโทณพราหมณ์ จึงถามว่า **"พระโมลีไม่สงสัย**

แต่ใครรู้ว่าพระเขี้ยวแก้วชื่อว่าเป็นกิริยาขโมยหรือไม่" คำถามเช่นนี้ทำให้พระอินทราธิราชถึงกับไปไม่เป็น กว่าจะหาเหตุผลมาอ้างก็เหงื่อแทบแตก อาศัยว่าพระเถระช่วยหาอุปมาอุปไมยมาสนับสนุนจึงรอดตัวไป

ครั้นแล้วพระเถระได้แจ้งจุดประสงค์ของการเดินทางมาดาวดึงส์เทวโลกครั้งนี้ พระอินทราธิราชแสดงความยินดีเป็นอย่างยิ่ง พร้อมเสนอตัวเป็นมัคคุเทศก์กิตติมศักดิ์นำพระเถระไปไหว้พระจุฬามณีเจดีย์ นอกจากนั้นยังได้แจ้งพระเถระว่าพระศรีอารย์

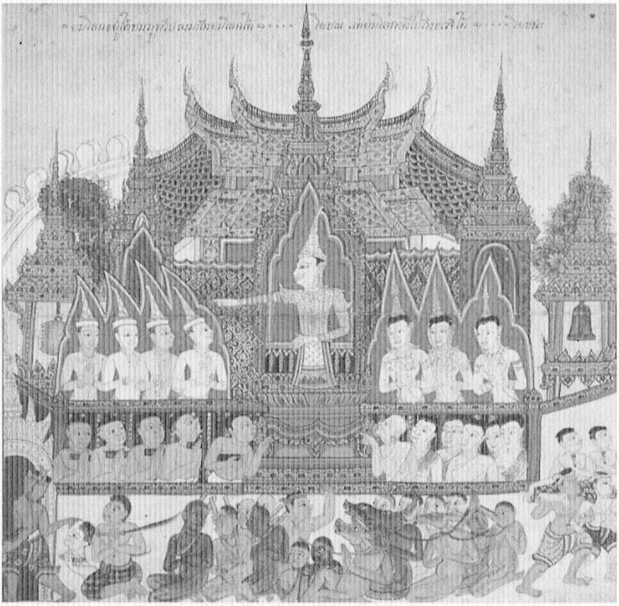
จะเดินทางมาไหว้พระจุฬามณีเจดีย์เดือนละ ๓ ครั้ง กล่าวคือ วันขึ้น ๘ ค่ำ วันแรม ๑๔ ค่ำ และวันขึ้น ๑๕ ค่ำ วันนี้เป็นวาระครบรอบอีกวันหนึ่ง เป็นโอกาสอันดีที่พระคุณเจ้าจะได้พบปะสนทนากับพระศรีอารย์เป็นแน่

ขณะเดินทางไปพระจุฬามณีเจดีย์นั้น พระมาลัยเถระได้พบเทพยดาจำนวนมากล้วนสวมผ้าแพรพรรณหลากหลายสี งดงามวิจิตรวิลิศมาหราเกินเครื่องแต่งกายของโลกมนุษย์ ได้สอบถามพระอินทราธิราชถึงบุรพกรรมเก่าแต่หนหลังของเทพยดาเหล่านั้น ทราบว่าเป็นผลแห่งทานศีลและภาวนาซึ่งล้วนมีอานิสงส์มหาศาล ส่งผลให้มาเกิดในวิมานอันใหญ่โตรโหฐาน เป็นที่น่าสนใจว่าแม้ทานเล็กน้อยกล่าวคือการให้อาหารสัตว์เดรัจฉานก็มีอานิสงส์มากมาย เพราะมีหลักฐานปรากฏให้เห็นดังพระมาลัยเถระกล่าวอ้าง

พบพระศรีอารย์

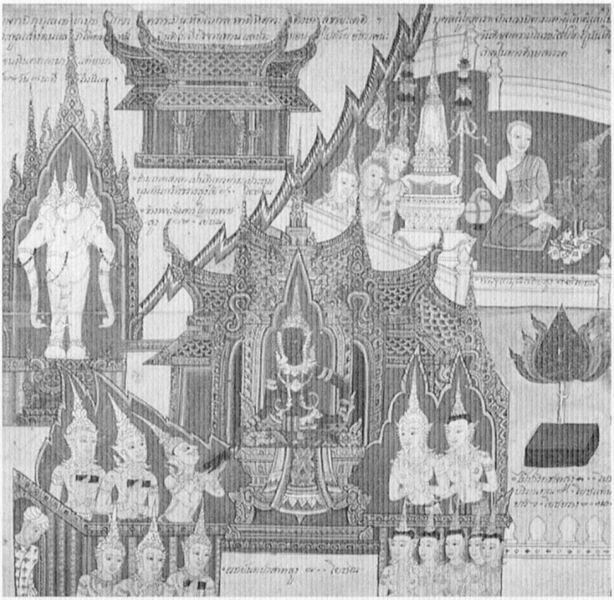
ครั้นเดินทางถึงพระจุฬามณีเจดีย์และกราบนมัสการนั้น พระอินทราธิราชแจ้งว่าบัดนี้พระศรีอาริย์และบริวารได้เดินทางมาถึงพระจุฬามณีเจดีย์แล้ว ครั้นพระศรีอารย์ได้เห็นพระมาลัยเถระได้น้อมนมัสการพร้อมสอบถามชื่อเสียงเรียงนามและถิ่นกำเนิด

ภูมิลำเนา ครั้นแจ้งว่าพระเถระเป็นชาวชมพูทวีปจึงถามว่า ชาวชมพูทวีปครั้นถวายทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา ได้ตั้งความปรารถนาไว้อย่างไร

พระเถระตอบว่า “**ดูกรพระราชสมภารผู้ประเสริฐ นรชาติชาติหญิง สาธุชนผู้เป็นสัมมาทิฐิหนุ่มแก่ปานกลางก็ดี กระทำการกุศลสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยอย่างต่ำเพียงข้าวทัพพีหนึ่งใส่ลงในบาตรภิกษุและสามเณรก็ดี ตั้งดอกไม้ดอกหนึ่งกระทำสักการะบูชาพระรัตนตรัยก็ดี ใจปรารถนาแต่ล้วนจะขอพบพระศาสนาของพระองค์ว่า ด้วยเดชะผลทานศีลที่ข้าพเจ้าได้กระทำครั้งนี้**

ขอให้ได้พบองค์พระบรมโพธิสัตว์ศรีอาริย์ เมื่อท่านได้ตรัสเป็นพระสัพพัญญูสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตกาล"

ครั้นทราบเช่นนั้นแล้ว พระศรีอาริย์ได้สำแดงเรื่องราวอันจะพึงเกิดมีในกาลแห่งพระองค์ว่ามีความสมบูรณ์พูนสุขพรั่งพร้อมด้วยอะไรบ้าง และผู้คนสมัยนั้นเป็นเช่นไร ตลอดทั้งความเป็นอยู่ของผู้คนเป็นอย่างไรบ้าง (ใครสนใจมากกว่านี้เห็นว่าไปหาหนังสืออ่านเอง)

ครั้นพระมาลัยเถระถามว่าหากมนุษย์ปรารถนาจะพบศาสนาของพระองค์ควรทำเช่นไร พระศรีอาริย์ตรัสว่า **"ผู้มีความปรารถนา**

จะพบซึ่งโยมอันบรรลุถึงพระสัพพัญญุตญาณในอนาคต จงให้จัดแจงเครื่องสักการบูชา คือประทับน้ำมันพันหนึ่ง รูปเทียน ดอกไม้พันหนึ่ง ดอกอุบลเขียวพันหนึ่ง ดอกสามหาวพันหนึ่ง ดอกอัญชันพันหนึ่ง ดอกคูณพันหนึ่ง ธงผ้าพันหนึ่ง ธงกระดาษพันหนึ่ง ฉัตรพันหนึ่ง ขนมกล้วยอ้อยพันหนึ่ง ให้นำมาทำสักการบูชาพระธรรมเทศนามหาเวสสันดรชาดก แล้วนั่งสดับให้จบในเวลาวันเดียวกัน จึ่งจะได้สำเร็จแก่พระอรหัตผลพร้อมด้วยพระปฏิสัมภิทาญาณ เฉพาะพระพักตร์แห่งพระศรีอาริย์ในอนาคต"

จึงเท็จอย่างไรให้ผู้อ่านใช้ปัญญาพิจารณาเอง หากวิเคราะห์เห็นทีคงเป็นนิยายเรื่องยาว

พระมาลัยเถระนั้นได้รับรู้เรื่องราวมากมายบนสวรรค์โลกดังพรรณนามา ครั้นกลับมายังมนุษย์โลกแล้ว ได้แสดงพระธรรมเทศนาตามนัยที่ได้พบปะสนทนากับพระอินทราธิราชและพระศรีอาริย์ จนมีมนุษย์ละเว้นบาปกรรมหันมาประกอบกรรมทำดีเป็นจำนวนมากจนตราบชั่วอายุขัยของพระเถระ

ชฎาลักษณ์ สรรพานิช. "พระมาลัย: การศึกษาเชิงวิเคราะห์", **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๔.

ชนิดา เรืองจรูญ. "การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องพระมาลัย", **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๖.

เด่นดาว ศิลปานนท์. "จิตรกรรมฝาผนังเรื่องพระมาลัยในภาคกลางของประเทศไทย", **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๙.

พูนศักดิ์ ศักดานุวัฒน์. **พระมาลัยผู้เปิดประตูนรก-สวรรค์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อำนวยสาส์น, ม.ป.ป.

มาลัยเทพนิทาน. นายมี ชูทองเปรียญ แปล ที่ระลึกในการฌาปนกิจศพคุณแม่กิมลี้ แก้วสถิต ณ เมรุวัดโสมนัสวิหาร ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๐๙.

วัฒนา ณ นคร. “ลักษณะร่วมของเรื่องพระมาลัยในวรรณกรรมพื้นบ้านและพระมาลัยคำหลวง”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖.

สันทนี อาบัวรัตน์. “การศึกษาวรรณกรรมอีสานเรื่องมาลัยหมื่นมาลัยแสน”, **วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๘.

สุภาพร มากแจ้ง. “มาเลยฺยเทวตฺเถรวตฺถุ: การตรวจสอบชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

อุดมพร คัมภิรานนท์. “การศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในเรื่องพระมาลัยคำหลวง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

รายนามผู้ร่วมบริจาคพิมพ์หนังสือ

ท่านละ ๒๕,๐๐๐ บาท

หลวงพ่อพระครูปลัดไพรินทร์ สิริวฑฺฒโน

วัดสังฆทาน นนทบุรี

ท่านละ ๑๐,๐๐๐ บาท

ทพญ.อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ์

ท่านละ ๕,๐๐๐ บาท

คุณรัตติยา แก้วโสวัฒนะ

ท่านละ ๓,๐๐๐ บาท

อุทิศให้คุณพ่อเขียว-คุณแม่สมร ศรีใส

ท่านละ ๒,๕๐๐ บาท

คุณทัศนีย์ สุรวิชัย

ท่านละ ๒,๐๐๐ บาท

คุณบุญสม จันทร์กระจ่าง คุณกานดา อเนกลาภากิจ

ท่านละ ๑,๐๐๐ บาท

ดร.ชยาภรณ์ สุขประเสริฐ

ท่านละ ๕๐๐ บาท

คุณยอบ-คุณสำเนียง โลประโคน

คุณเบญจมา สืบสง่า

ท่านละ ๑๐๐ บาท

คุณพ่อช่วง จะแรมรัมย์ คุณแม่บุญมา จะแรมรัมย์

คุณแม่ลด จะแรบรัมย์ คุณพ่อสุเทพ ศิริพงษ์

คุณแม่พูนสุข ศิริพงษ์ คุณพ่อเกตุ จริตรัมย์

คุณแม่แฉล้ม อุไรรักษ์ คุณพ่อสอึ อะโรคา

คุณแม่จุรี จรดรัมย์

ท่านละ ๖๐ บาท

คุณแม่เพิ่ม นราชรัมย์

ท่านละ ๕๐ บาท

คุณแม่สุภาพ บุญศรีรัมย์ คุณพ่อลอย บุญศรีรัมย์

คุณแม่ประกอบ แก่นนอก คุณแม่ทองม้วน อุไรรักษ์

คุณแม่สุพรรณี นิพรรัมย์ คุณแม่กรองแก้ว ยินดีรัมย์

คุณแม่สุภาพ ใบเงิน คุณแม่ประนอม การกระสัง

คุณแม่รอย ชัยศรีรัมย์ คุณสะเถียร กะเกิงสุข

คุณพ่อพิชิต อพรรัมย์	คุณพ่อบัว จะแรบรัมย์
คุณพ่อแจ้ง จรตรัมย์	คุณพ่อเตียน ฉายศรี
คุณพ่อเหลือ บุญศรีรัมย์	คุณพ่อสนอง บุญศรีรัมย์
คุณพ่อวุฒิชัย ศิริรัมย์	คุณพ่อธูป ศิริรัมย์
คุณแม่วรรณดี เจริญรัมย์	คุณพ่อประวัติ เจริญรัมย์
คุณพ่อหล่า นุเรศรัมย์	คุณแม่สอง นุเรศรัมย์
คุณพ่อลอย จะแรบรัมย์	คุณพ่อชะอ้อน ขาลรัมย์
คุณแม่ทองศรี เชื่อมนอก	คุณพ่อประยูร เชื่อมนอก
คุณแม่บุญเพียร นพรัมย์	คุณพ่อยาด นพรัมย์
คุณแม่ชอุ่ม นรินรัมย์	คุณแม่จันทร เจริญรัมย์
คุณแม่สังข์ จริตรัมย์	คุณพ่อมี จริตรัมย์
คุณแม่สะมวน อะโรคา	คุณพ่อเลิศ อะโรคา

บันทึก

บันทึก

บันทึก

บันทึก

พระมาลัยเถระเป็นพระสงฆ์รูปหนึ่งซึ่งชาวพุทธไทย
รู้จักและเคารพศรัทธาเป็นอย่างดี
เหตุเพราะบุคลิกภาพของท่านแตกต่างจากรูปอื่น
โดยเฉพาะความสามารถพิเศษในการเดินทาง
เข้าออกนรกภูมิกับสวรรค์โลก
พระเถระทำหน้าที่เสมือนทูตพิเศษนำข่าวคราว
จากยมโลกและเทวโลกมาบอกกล่าวแก่
ชาวมนุษยโลก จนผู้คนละชั่วกลัวบาปหันมา
ประกอบกรรมดีบำเพ็ญแต่กุศลผลทาน
ด้วยปรารถนาบังเกิดในเทวโลกและทันศาสนา
ของพระศรีอาริยเมตไตรย